

پروگرام حمایت از انکشاف مسلکی متداوم (CPDS)
حقوق جزای اختصاصی بر مبنای کود جزای ۱۳۹۶

جزوه شماره (۲۲)

جرائم نظامی

Military Crimes

اسد ۱۳۹۹

تهیه و ترتیب: سازمان بین المللی انکشاف حقوق (IDLO)

کابل، افغانستان

وب سایت: www.idlo.int

در مورد این جزوه

تمام مواد و مندرجات این جزوه در مطابقت با قوانین افغانستان ترتیب گردیده است. به منظور اطمینان از مطابقت با تعدیلات جدید در قوانین افغانستان لازم است این جزوه در فواصل زمانی معین مورد بازنگری قرار گیرد. حق هر نوع تغییر جزئی یا کلی در این جزوه مربوط به سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) می‌باشد.

تمام موادی که محتوی این کتاب را تشکیل می‌دهد برای استفاده شخصی و غیر تجارتي شما است. حق طبع و نشر این مواد برای سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق (IDLO) محفوظ است.

قوانین و مقررات مورد استفاده:

- کود جزا ۱۳۹۶؛
- ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی؛
- قانون امور ذاتی افسران، بریدملان و ساتنمنان؛
- قانون امور ذاتی سربازان؛
- قانون خورد ضابطان؛
- قانون تشکیل و صلاحیت محاکم عسکری؛
- مقررہ تأدیب متخلفین انضباط عسکری؛ و
- مقررہ طرز سپری نمودن حبس در قطعہ.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه: .....

فصل اول

مفاهیم و کلیات جرایم نظامی

۴	مبحث اول: مفهوم جرایم نظامی و اصطلاحات ویژه آن: .....
۴	گفتار اول: مفهوم جرایم نظامی: .....
۶	گفتار دوم: اصطلاحات ویژه جرایم نظامی: .....
۱۴	مبحث دوم: خصوصیات جرایم نظامی: .....
۱۵	مبحث سوم: عناصر تشکیل دهنده جرایم نظامی: .....
۱۵	گفتار اول: عنصر قانونی جرایم نظامی: .....
۱۶	گفتار دوم: عنصر مادی جرایم نظامی: .....
۱۷	گفتار سوم- عنصر معنوی جرایم نظامی: .....
۱۹	نتیجه گیری فصل اول: .....

فصل دوم

مصادیق جرایم نظامی

۲۱	مبحث اول: جرایم مربوط به اجرای وظیفه نظامی: .....
۲۱	گفتار اول: تعلل منسوب نظامی در انجام وظیفه: .....
۲۴	گفتار دوم: سهل انگاری منسوب نظامی در کمک رسانی: .....

- گفتار سوم: غیابت خود سرانه: ..... ۲۷.....
- گفتار چهارم: تسلیمی به دشمن: ..... ۲۹.....
- گفتار پنجم: فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح: ..... ۳۳.....
- گفتار ششم: تسلیمی وسایل و تجهیزات پیشبرد جنگ به دشمن: ..... ۳۵.....
- گفتار هفتم: افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی: ..... ۳۶.....
- مبحث دوم: جرایم ناشی از عدم اطاعت از اوامر مافوق نظامی: ..... ۳۸.....
- گفتار اول: عدم اطاعت از امر آمر: ..... ۳۸.....
- گفتار دوم- تهدید آمر: ..... ۴۰.....
- گفتار سوم: بغاوت نظامی: ..... ۴۳.....
- مبحث سوم: جرایم مرتبط به نقض مقررات نظامی: ..... ۴۵.....
- گفتار اول: نقض مقررات اجرای نوکریوالی: ..... ۴۵.....
- گفتار دوم: نقض مقررات خدمات قراول: ..... ۴۷.....
- گفتار سوم: نقض مقررات گزمه: ..... ۴۹.....
- گفتار چهارم: نقض مقررات خدمات داخله: ..... ۵۰.....
- گفتار پنجم: نقض مقررات پروازها یا احضارات برای آن: ..... ۵۲.....
- گفتار ششم: نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی: ..... ۵۳.....
- گفتار هفتم: نقض مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک: ..... ۵۶.....
- گفتار هشتم: نقض مقررات رانندگی: ..... ۵۸.....
- مبحث چهارم: جرایم مرتبط به وسایل و تجهیزات محاربوی: ..... ۶۰.....

- گفتار اول: اکتساب غیر قانونی سلاح و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی: ۶۰.....
- گفتار دوم: فروش یا خریداری سلاح و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی: ۶۳.....
- گفتار سوم: مفقودی سلاح و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی: ۶۵.....
- گفتار چهارم: از بین بردن و عارضه دار ساختن سلاح و سایر تجهیزات محاربوی: ۶۷.....
- گفتار پنجم: انداختن بی مورد: ۷۰.....
- نتیجه گیری فصل دوم: ۷۱.....

فصل سوم

احکام مرتبط به جرایم نظامی

- مبحث اول: ساحت تطبیق ضمیمه شماره (۱) کود جزا، و الغای برخی قوانین نظامی: ۷۶.....
- گفتار اول: ساحت تطبیق ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی: ۷۶.....
- گفتار دوم: الغای برخی قوانین نظامی با انفاذ ضمیمه شماره (۱) کود جزا: ۷۷.....
- مبحث دوم- موضوعات تکمیلی: ۷۸.....
- گفتار اول: انفصال از وظیفه: ۷۸.....
- گفتار دوم: کسر معاش به عنوان بدیل حبس: ۷۹.....
- گفتار سوم: جبران خساره: ۸۰.....
- مبحث سوم- سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین نظامی در قطعه: ۸۱.....
- گفتار اول: طرز سپری نمودن مدت محکومیت در قطعه نظامی: ۸۱.....
- گفتار دوم: محدودیت ها حین سپری نمودن حبس تنفیذی در قطعه: ۸۲.....
- گفتار سوم: ارتکاب جرم دیگر حین سپری نمودن محکومیت در قطعه: ۸۳.....

۸۴	مبحث چهارم: تخلفات نظامی:.....
۸۴	گفتار اول: تعریف تأدیب:.....
۸۴	گفتار دوم: صلاحیت تأدیب:.....
۸۵	گفتار سوم: مؤیدات تأدیبی:.....
۸۵	گفتار چهارم: مراحل تأدیب:.....
۸۷	نتیجه گیری فصل سوم:.....
۸۹	ضمایم: (فورم های سه گانه تأدیب).....
۹۲	مآخذ:.....

بنام خداوند بخشاینده مهربان

مقدمه

حراست و حفاظت از استقلال و حاکمیت ملی، دفاع از خطوط ارضی و نوامیس ملی از جمله وظایف مهم دولت ها به شمار می رود. دولت ها به منظور دستیابی به این اهداف نیروهای مسلح دفاعی، امنیتی و اجرایی را در داخل چوکات حکومت تشکیل، تجهیز و آموزش می دهند، تا ملت احساس استقلال، امنیت، رفاه و آرامش نموده و زمینه برای استقرار و اجرای عدالت جزایی فراهم شود. با این وجود در برخی موارد این نیروها که به منظور دفاع از استقلال، حاکمیت ملی و تأمین نظم و حاکمیت قانون گماشته شده اند، خود مرتکب جرایمی می شوند، که در قوانین جزایی افغانستان این جرایم، تحت عنوان «جرایم نظامی» جرم انگاری گردیده و برای مرتکبین آن مجازات پیش بینی شده است.

قانونگذار افغانستان از دیر زمانی به اینسو به قانون گذاری جرایم نظامی پرداخته و در این زمینه قوانین، فرامین و مقررات لازم و ضروری را وضع و به اجرا گذاشته است.

یکی از اقدامات خیلی مهم قانونگذار افغانستان، وضع ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی است که به تاریخ ۱۲ سنبله سال ۱۳۹۷، توسط کابینه جمهوری اسلامی افغانستان به عنوان فرمان تقنینی به داخل (۳) فصل و (۳۵) ماده تصویب و به تاریخ ۱۴ سنبله سال ۱۳۹۷ توسط رئیس جمهوری اسلامی افغانستان توشیح شده است.

به منظور آشنایی بهتر با این ضمیمه و تطبیق دقیق و به موقع آن، جزوه‌ی آموزشی توسط ریاست آموزش‌های مسلکی اداره عالی لوی خارنوالی تهیه گردیده و در برنامه های آموزشی ستره محکمه، لوی خارنوالانی و ریاست مساعدتهای حقوقی وزارت عدلیه ج.ا.ا آموزش داده می شود.

فصل اول

مفاهیم و کلیات جرایم نظامی

اهداف:

- در ختم این برنامه آموزشی اشتراک کنندگان قادر به اجرای موارد زیر خواهند شد:
- ☞ درک مفاهیم درست اصطلاحات جرایم نظامی و کاربرد صحیح اصطلاحات ویژه؛
  - ☞ تفکیک جرایم نظامی از جرایم غیر نظامی؛ و
  - ☞ تشخیص درست عناصر تشکیل دهنده جرایم نظامی.

عناوین:

- مفهوم جرایم نظامی و اصطلاحات ویژه آن؛
- خصوصیات جرایم نظامی؛ و
- عناصر تشکیل دهنده جرایم نظامی.

فصل اول

مفاهیم و کلیات جرایم نظامی

برای فهم بهتر جرایم نظامی، انواع و مصادیق آن لازم است تا در نخست یک سلسله مفاهیم و اصطلاحات ویژه و مخصوص نظامی را به بحث و بررسی گرفته و تبیین نماییم تا در قدم بعدی در روشنایی این مفاهیم و اصطلاحات بتوانیم مصادیق جرایم نظامی را خوبتر شناسایی، تحلیل و بررسی کنیم. روی همین اصل در مبحث اول این فصل مفهوم جرایم نظامی و اصطلاحات ویژه آن، در مبحث دوم، خصوصیات جرایم نظامی و در مبحث سوم، عناصر تشکیل دهنده جرایم نظامی را در روشنایی «ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی»، تشخیص می‌دهیم.

نکته:

قبل از وارد شدن به مباحث فصل اول، یک نکته قابل یاد آوری است اینکه «ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی» را منبعد در این جزوه آموزشی بنام «ضمیمه شماره (۱) کود جزا» یاد می‌کنیم.

مبحث اول: مفهوم جرایم نظامی و اصطلاحات ویژه آن:

در مبحث حاضر تلاش به عمل می‌آید تا ابتداء جرایم نظامی را مفهوم شناسی نموده و در گام بعدی اصطلاحات مخصوص عرصه نظامی را در روشنایی ضمیمه شماره (۱) کود جزاء، تعریف و تبیین نماییم.

گفتار اول: مفهوم جرایم نظامی:

برای فهم بهتر جرم نظامی ابتداء باید جرم، سپس جرائم نظامی را تعریف کنیم.

مطلب اول: تعریف جرم:

ماده ۲۷ کود جزاء، جرم را چنین تعریف می‌کند: «جرم عبارت از ارتکاب عمل یا امتناع از عملی است که مطابق احکام این قانون (کود جزاء) جرم شناخته شده، عناصر آن مشخص و برای آن مجازات یا تدابیر تأمینی تعیین گردیده باشد.»^۱

شرح تعریف:

- در تعریف فوق، عبارت «ارتکاب عمل یا امتناع از عمل» چنین افاده می‌کند که جرایم به دو نوع است؛ ارتكابی و امتناعی. جرم ارتكابی آن است که با انجام فعل مادی مثبت تحقق می‌یابد.^۲ و جرم امتناعی آن است که به شکل منفی (امتناعی) اجرا می‌شود.^۳ جهت معلومات بیشتر در مورد جرایم ارتكابی و امتناعی می‌تواند به گفتار دوم مبحث اول، فصل اول، جزوه آموزشی بخش عام کود جزاء، تحت عنوان «جرم و انواع آن» که قبلاً توسط سازمان بین‌المللی انکشاف حقوق IDLO تهیه، و به دسترس ریاست تعلیمات قضائی ستره محکمه، ریاست آموزش‌های مسلکی لوی شارنوالی و آمریت آموزش و ارتقای ظرفیت وزارت عدلیه ج.ا.ا، قرار گرفته است، مراجعه کنید.

^۱ - کود جزاء، (مصوب ۱۳۹۶، شماره مسلسل ۱۲۶۰)، ماده ۲۷.

^۲ - رک: توحیدخانه، محمد صدر، رهنمود ماکس پلانک برای حقوق جزای عمومی افغانستان، ط ۲، ص ۵۰.

^۳ - دانش، حفیظ الله؛ حقوق جزای عمومی، ج ۱، ص ۱۷۷.

- همچنان در تعریف فوق، عبارت «تدابیر تأمینی تعیین گردیده باشد» ظاهراً می‌رساند که هر جرم مستلزم مجازات نیست، بلکه برای برخی از جرائم امکان دارد که تنها تدابیر تأمینی پیش‌بینی گردد. این تعریف از این جهت قابل نقد است، زیرا تدابیر تأمینی با مجازات تفاوت دارد.

مطلب دوم: تعریف جرایم نظامی:

جرایم نظامی عبارت از جرایمی هستند که در «ضمیمه شماره (۱) کود جزا»، پیش‌بینی گردیده و توسط اشخاص مندرج ماده پنجم این ضمیمه ارتکاب می‌گردد.

یاجرایم نظامی عبارت از جرایمی است که در آن طرفین جرم (مجرم و مجنی علیه) اشخاص نظامی باشد و یا حد اقل یک طرف آن (مجرم یا مجنی علیه) شخص نظامی باشد و یا جرم در ساحه نظامی بوقوع پیوسته باشد و لوکه طرفین قضیه (مجرم و مجنی علیه) اشخاص غیر نظامی باشند.^۱

شرح تعریف:

- «ضمیمه شماره (۱) کود جزا» تمام اعمالی را که جرم نظامی پنداشته می‌شوند، حصر کرده است. بنابر این، هیچ عمل جرمی را نمی‌توان جرم نظامی نامید جز اینکه در این ضمیمه پیش‌بینی شده باشد.

- جرایم نظامی فقط توسط منسوب نظامی ارتکاب نمی‌یابد بلکه توسط اشخاص دیگری که در ماده پنجم این ضمیمه ذکر شده اند، ارتکاب می‌گردد. از همین لحاظ در تعریف جرایم نظامی نگفتیم که (توسط منسوب نظامی) ارتکاب می‌گردد، بلکه گفتیم: (توسط اشخاص مندرج ماده پنجم این ضمیمه) ارتکاب می‌گردد. برای مثال: نظر به تعریف جزء ۱ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، منسوبین ملکی سکتور نظامی، منسوب نظامی محسوب نمی‌شوند، اما اگر یکی از جرایم مندرج این ضمیمه را مرتکب شوند، جرم ارتكابی شان نظر به صراحت ماده پنجم این ضمیمه، جرم نظامی محسوب می‌شود.

دانش، حفیظ الله، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، چاپ دوم، کابل: انتشارات مستقبل، سال ۱۳۸۸ صص ۴۵-۴۴^۱ -

مطلب سوم: مفهوم جرایم وظیفوی:

جرایم وظیفوی، عبارت از جرایمی است که در ضمیمه شماره (۱) کود جزا، پیش‌بینی گردیده، و در جریان وظیفه یا مرتبط به وظیفه و یا بداخل گارنیزون قطعات، توسط منسوب نظامی، ارتکاب یافته باشد.^۱

گفتار دوم: اصطلاحات ویژه جرایم نظامی:

اصطلاحات جرایم نظامی در ماده چهارم «ضمیمه شماره (۱) کود جزا» تعریف شده است. اصطلاحات مندرج ماده متذکره با مفاهیم آنرا در زیر ذکر نموده و برخی از آنها که نیاز به توضیح داشته باشد را توضیح خواهیم داد.

۱- منسوب نظامی: «افسران، برید ملان، ساتنمنان، طلاب مؤسسات تعلیمی و تحصیلی نظامی و سربازان وزارت های دفاع ملی، امور داخله، ریاست عمومی امنیت ملی و سایر ادارات دارای تشکیلات نظامی و اشخاصی که قطعات نظامی را در محاربه همراهی می‌کنند»^۲

نظر به تعریف فوق، منسوب نظامی، شامل شش کتگوری می‌شود که عبارت اند از:

- أ. افسران: «افسر، شخصی است که رتبه دهم بریدمن الی سترجنرال یا رتبه دهم شارن الی سترپاسوال را مطابق احکام این قانون^۳، کسب نموده باشد.»
- ب. برای معلومات بیشتر در مورد ردیف و رتب افسران، به فقره (۱) ماده پنجم قانون امور ذاتی افسران، بریدملان و ساتنمنان (مصوب سال ۱۳۹۶ منتشره جریده رسمی شماره ۱۲۷۲) مراجعه شود.

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا (مصوب ۱۳۹۷/۱۲/۱۸ شماره مسلسل ۱۳۱۴)، ماده سوم.

^۲ - جزء ۱ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی

^۳ - جزء ۱ ماده سوم قانون امور ذاتی افسران، بریدملان و ساتنمنان (مصوب ۱۳۹۶، شماره مسلسل ۱۲۷۲).

- ج. بریدمل: «شخصی است که رتبه پرکمشر الی سر پرکمشر قدمدار را مطابق احکام قانون کسب نموده باشد.»^۱ جهت معلومات بیشتر در مورد ردیف و رتب بریدملان به فقره (۲) ماده پنجم قانون امور ذاتی افسران و بریدملان، مراجعه شود.
- د. ساتنمن: «شخصی است که رتبه دریم ساتنمن الی لومری ساتنمن را مطابق احکام قانون کسب نموده باشد.»^۲ اصطلاح ساتنمن معادل خورد ضابط مکتبی می باشد. خورد ضابط مکتبی شخصی است که سند موفقیت از مکاتب یا مراکز تعلیمی نظامی داخل یا خارج کشور را حاصل یا اینکه نظر به لیاقت و شایستگی مطابق احکام این قانون به صفت خورد ضابط مکتبی شامل قوای مسلح می گردد.^۳ در مورد ردیف و رتب ساتنمنان به فقره (۳) ماده پنجم قانون امور ذاتی افسران، بریدملان و ساتنمنان مراجعه شود.
- ه. طلاب مؤسسات تعلیمی و تحصیلی: مؤسسات تعلیمی مانند حربی بنونخی ها، و مؤسسات تحصیلی مانند حربی پوهنتون ها.
- و. سربازان: «سرباز: شخص بدون رتبه و دارای مسؤولیت است که بطور داوطلبانه مطابق احکام این قانون (قانون امور ذاتی سربازان) غرض خدمت در سکتور دفاعی و امنیتی استخدام گردیده باشد و در وزارت امور داخله به نام ساتونکی یاد می گردد»^۴ این سربازان شامل سربازان وزارت دفاع، وزارت امور داخله، ریاست عمومی امنیت ملی، و سربازان سایر ادارات دارای تشکیلات نظامی می باشد.

^۱ - همان، جزء ۲ ماده سوم.

^۲ - قانون امور ذاتی افسران، بریدملان و ساتنمنان، فقره سوم، ماده سوم.

^۳ - قانون امور ذاتی خورد ضابطان مکتبی و ساتنمنان قوای مسلح جمهوری دموکراتیک افغانستان (مصوب ۱۳۶۶، شماره مسلسل ۶۵۹)، ماده دوم.

^۴ - جزء ۲ ماده سوم قانون امور ذاتی سربازان، مصوب سال ۱۳۹۸، منتشره جریده رسمی شماره ۱۳۴۶.

فعالیت شماره (۱)

سوالات مباحثی:

در رابطه به سربازان، سه سوال قابل طرح است:

سوال اول: منظور از «سایر ادارات دارای تشکیلات نظامی» چیست، یکی از آنها را نام بگیرید؟

سوال دوم: آیا پولیس محلی، سربازان وزارت امور داخله هستند؟

سوم: آیا پولیس محلی، منسوب نظامی محسوب می شود؟ اگر پاسخ شما بلی باشد، یک اشکال

وارد می شود؛ اشکال اینکه چرا پولیس محلی در جزء ۹ ماده پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا،

منحیث یک کتگوری مستقل و جدا از منسوبین نظامی، ذکر شده اند؟

ز. اشخاصی که قطعات نظامی را در محاربه همراهی می کنند: به نظر می رسد که منظور از این

اشخاص، افراد ملکی اند مانند راننده، آشپز، صفا کار و امثال آنها.

فعالیت شماره (۲)

اشکال:

نظر به صراحت جزء ۱ ماده سوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، اشخاصی که قطعات نظامی را در

محاربه همراهی می کنند، منسوب نظامی محسوب می شوند. اما اشکال در اینجا است که چرا

این عده اشخاص در جزء ۷ ماده پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، منحیث یک کتگوری مستقل

و جدا از منسوبین نظامی، ذکر شده اند؟

پاسخ های احتمالی:^۱

منسوبین نظامی همان اشخاصی هستند که در جزء ۱ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) تذکر رفته

است. همچنان ماده دوم قانون پولیس تصریح می کند: «پولیس شامل افسر، ساتنمن و ساتونکی

^۱ - نقیب الله اوریا خیل.

بوده که در تشکیل وزارت امور داخله استخدام و جهت تأمین نظم و امن عامه طبق احکام قانون فعالیت می‌نماید.»

از مواد فوق چنین استنباط می‌شود که منسوب نظامی (پولیس) در ماده دوم قانون پولیس بطور مجمل ذکر شده است و در ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، نسبتاً به تفصیل ذکر شده است.

شخصی که در جز ۷ ماده پنجم ضمیمه ذکر شده است «شخصی که حین محاربه اشخاصی نظامی را همراهی می‌کند» منسوب نظامی نیست بلکه در حکم منسوب نظامی می‌باشد.

در مورد اینکه پولیس محلی منسوب نظامی شمرده می‌شود یا خیر. بلی به دلیل اینکه کلمه پولیس برای آنها استعمال می‌شود و کلمه پولیس مطابق ماده دهم قانون پولیس و ماده پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، منسوب نظامی شمرده می‌شود. اما در مورد اینکه چرا در جز ۹ ضمیمه شماره (۱) کود جزا، بطور جدا تذکر رفته است؟ بخاطر این است که پولیس محلی در وزارت امور داخله یک ریاست بنام ریاست پولیس محلی دارد و این ریاست بنا بر ضرورت ایجاد شده است. این ریاست و پولیس مربوط به آن مؤقتی می‌باشد. همچنان از نظر مسلکی و آموزش مانند پولیس مسلکی نمی‌باشند، و استخدام و وظایف آن نیز فرق می‌کند.

۲- حالت محاربه: «تصادم بالفعل قطعه و جزوتام قطعات نظامی با گروپ های دشمن بوده یا حالتی است که قطعات و جزوتام های نظامی غرض دفع و طرد یا شکست دشمن توظیف شده اند. این حالت از شروع الی ختم وظیفه محاربوی را احتوا می‌نماید.»^۱

۳- حالت سفر: «سوقیات و حرکات نظامی بوده که آسایش داخلی یا امنیت کشور ایجاب آن را می‌نماید و تصادم با دشمن واقع نگردیده باشد.»^۲

سوال: آیا گزمه داخل شهر، حالت سفر است یا حالت حضر؟

^۱ - جزء ۲ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی.

^۲ - همان. جزء ۳.

۴- حالت حضر: «به غیر از حالات محاربه و سفر می‌باشد.»^۱

۵- ضرر قابل ملاحظه: «مبلغ ده هزار افغانی الی یک صد هزار افغانی، اخلال اجرای وظیفه مشخص محاربوی، تضعیف جدی نظم و انضباط نظامی در قطعه یا جز و تام، از بین بردن یا عارضه دار ساختن تخنیک و سایر تجهیزات نظامی می‌باشد.»^۲

«ضرر قابل ملاحظه» شامل چهار مورد زیر می‌باشد و اجتماع هر چهار مورد، شرط تحقق «ضرر قابل ملاحظه» نیست بلکه هریک به تنهایی «ضرر قابل ملاحظه» محسوب می‌شود.

أ. ضرری که معادل ده هزار الی یک صد هزار افغانی باشد.

ب. اخلال اجرای وظیفه مشخص محاربوی: برای تشخیص این مورد، کدام معیاری تعیین نشده است، به این لحاظ، معیار شخصی در میان می‌آید؛ یک خارنوال یا قاضی حالتی را اخلال اجرای وظیفه محاربوی توصیف می‌کند در حالی که خارنوال یا قاضی دیگر همچون حالتی را اخلال اجرای وظیفه محاربوی نمی‌داند.

ج. تضعیف جدی نظم و انضباط نظامی در قطعه یا جز و تام: برای تشخیص این مورد مانند مورد بالا، معیاری وجود ندارد، و موضوع تعلق می‌گیرد به تشخیص خارنوال و قاضی. بناءً این موارد باید توسط مقررات و طرزالعمل‌های جداگانه تفسیر و توضیح گردد، تا از تفاسیر متعدد و شخصی جلوگیری شود.

د. از بین بردن یا عارضه دار ساختن تخنیک و سایر تجهیزات نظامی: این مورد شامل دو حالت می‌باشد: ۱- از بین بردن یا عارضه دار ساختن تخنیک نظامی. ۲- از بین بردن یا عارضه دار ساختن تجهیزات نظامی.

آموزگار، فرق میان تخنیک نظامی و تجهیز نظامی را با اشتراک کننده‌گان در میان بگذارد.

^۱ - همان. جزء ۴.

^۲ - همان. جزء ۵.

۶- عواقب زیان‌بخش: «جراحت جسمی اشخاص، خسارات هنگفت مالی مبلغ بیش از یک صد هزار افغانی الی یک میلیون افغانی و عارضه دار ساختن تجهیزات، وسایط، دیپوها و سایر تأسیسات نظامی می‌باشد.»^۱

«عواقب زیان‌بخش» شامل سه مورد زیر می‌باشد و اجتماع هر سه مورد، شرط تحقق «عواقب زیان‌بخش» نیست بلکه هریک به تنهایی «عواقب زیان‌بخش» محسوب می‌شود.

أ. جراحت جسمی اشخاص: جراحت به طور مطلق ذکر شده است که جراحت شدید، متوسط و خفیف را در بر می‌گیرد. همچنان اشخاص شامل اشخاص نظامی و ملکی می‌شود چون بطور مطلق ذکر شده است و "مطلق" عمومیت دارد.

ب. خسارات هنگفت مالی مبلغ بیش از یک صد هزار الی یک میلیون افغانی.

ج. عارضه دار ساختن تجهیزات، وسایط دیپوها و سایر تأسیسات نظامی: این مورد چهار حالت را در بر می‌گیرد که عبارت اند از: ۱- عارضه دار ساختن تجهیزات نظامی. ۲- عارضه دار ساختن وسایط نظامی. ۳ عارضه دار ساختن دیپوها. و ۴- عارضه دار ساختن تأسیسات نظامی. اجتماع تمام این حالات شرط تحقق عمل جرمی نیست بلکه عارضه دار ساختن هر یک از این حالات به تنهایی، عمل جرمی شناخته می‌شود.

اشکال:

اگر شما در میان جزء ۵ ماده چهارم «ضمیمه شماره (۱) کود جزا (ضرر قابل ملاحظه) و جزء ۶ ماده چهارم ضمیمه مذکور (عواقب زیان‌بخش) مقایسه کنید می‌یابید که: خساره مالی مبلغ ده هزار الی یک صد هزار افغانی، «ضرر قابل ملاحظه» پنداشته می‌شود، و خساره مالی مبلغ بیش از یک صد هزار الی یک میلیون افغانی، «عواقب زیان‌بخش» محسوب می‌شود. این تفاوت بجا است و اشکالی ندارد. اما اشکال این است که «عارضه دار ساختن

^۱- همان. جزء ۶

تجهیزات نظامی» در جزء ۵ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، «ضرر قابل ملاحظه» تعریف شده است، اما در جزء ۶ ماده چهارم ضمیمه مذکور، عواقب زیان بخش» تعریف شده است. پس خارنوال یا قاضی «عارضه دار ساختن تجهیزات نظامی» را چه وصف جرمی بدهد؛ ضرر قابل ملاحظه یا عواقب زیان بخش؟

پاسخ احتمالی: ^۱

معیار تفکیک میان اینکه آیا عارضه دار ساختن تجهیزات نظامی، ضرر قابل ملاحظه است یا عواقب زیان بخش؟ مبالغ مندرج اجزای ۵ و ۶ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا است؛ به این معنی که خارنوال یا قاضی می تواند عارضه تجهیزات نظامی را قیمت گذاری کند، اگر ضرر عائده میان ده هزار الی یک صد هزار افغانی قرار می گرفت، آنرا ضرر قابل ملاحظه توصیف کند. و اگر ضرر عائده از یک صد هزار بالا رفته باشد، آنرا عواقب زیان بخش توصیف کند.

۷- عواقب سنگین: «تلفات جانی، خساره بزرگ مالی بیشتر از یک میلیون افغانی، بهم خوردن اجرای وظیفه محاربوی، پایین آمدن سطح احضارات و قابلیت محاربوی قطعه یا جزواتم بالاثرتخریب و انهدام وسایط و تجهیزات نظامی، حریق، تخریب دیوها و سایر تأسیسات نظامی می باشد.»^۲

«عواقب سنگین» شامل چهار مورد زیر می باشد و اجتماع هرچهار مورد، شرط تحقق «عواقب سنگین» نیست بلکه هریک به تنهایی «عواقب سنگین» محسوب می شود:

ا. تلفات جانی:

ب. این تلفات شامل اشخاص نظامی و ملکی می شود زیرا بطور مطلق ذکر شده است و "مطلق عمومیت دارد".

ج. خساره مالی بزرگ بیشتر از یک میلیون افغانی.

^۱ - نقیب الله اوریا خیل.

^۲ - همان. جزء ۷

- د. بهم خوردن اجرای وظیفه محاربوی:
- ه. برای تشخیص این مورد (بهم خوردن اجرای وظیفه محاربوی) کدام معیار مشخصی تعیین نشده است، بناء، جا برای معیار شخصی باز می‌شود؛ ممکن‌شانوال بگوید که در نتیجه این عمل، اجرای وظیفه محاربوی بهم خورده است، اما قاضی با او موافق نباشد و بگوید نخیر، اجرای وظیفه محاربوی بهم نخورده است.
- و. پایین آمدن سطح احضارات و قابلیت محاربوی قطعه یا جزوتام بالاثرتخریب و انهدام وسایط و تجهیزات نظامی، حریق، تخریب دیپوها و سایر تأسیسات نظامی:
- ز. این مورد از موارد نتیجوی می‌باشد؛ یعنی فعل جرمی باید منجر به نتیجه شود. فعل جرمی عبارت از (تخریب و انهدام وسایط و تجهیزات نظامی، حریق، تخریب دیپوها و سایر تأسیسات نظامی) می‌باشد. و نتیجه عبارت از (پایین آمدن سطح احضارات و قابلیت محاربوی قطعه یا جزوتام) می‌باشد. برای مثال: اگر انهدام تجهیزات نظامی منجر به پایین آمدن سطح احضارات و قابلیت محاربوی قطعه یا جزوتام نشود، این حالت را نمی‌توان «عواقب سنگین» مندرج جزء ۷ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، توصیف کرد. بلکه وصف جرمی «ضرر قابل ملاحظه» مندرج جزء ۵ ماده چهارم ضمیمه مذکور، بر آن صدق می‌کند.

۸- مقررات نظامی: ضمیمه شماره (۱) کود جزا، مقررات نظامی را چنین تعریف می‌کند: «قواعد دسپیلینی است که برای پیشبرد امور نظامی وضع و ضمن این ضمیمه، و سایر مقررره‌ها، لوایح و طرزالعمل‌های مربوط پیشینی شده است.»^۱

از تعریف فوق، فهمیده می‌شود که «مقررات نظامی» هم در قانون و هم در مقررره‌ها، لوایح و طرزالعمل‌ها بیان شده است.

^۱ - همان. جزء ۸

اشتراک کننده ها برخی از مقرره ها، لوایح و طرز العمل هایی را نام بگیرند که مقررات نظامی در آنها بیان شده باشد.

مبحث دوم: خصوصیات جرایم نظامی:

در این مبحث، خصوصیات جرایم نظامی را مورد بررسی قرار می دهیم . طوری که جرایم عادی و دیگر جرایم دارای خصوصیات منحصر به خود هستند، جرایم نظامی هم دارای یک سلسله خصوصیتی می باشد که به اساس آن از دیگر جرایم تفکیک می شود. این خصوصیات قرار ذیل است:

الف: از حیث کود جزا: در بسیاری از کشورها کود جرایم نظامی وجود دارد که در جرایم مربوط بالای مرتکبین تطبیق می شود و در آن جرایم از کود جرای عام استفاده صورت نمی گیرد. در کشور ما قانون جزای عسکری و قانون جرایم عسکری وجود داشت که فعلا به اساس ضمیمه شماره (۱) کود جزا ملغی شده اند.

ب: از حیث مراجع ذیصلاح: مراجع ذیصلاح در جرایم نظامی از هم فرق دارند یعنی جرایم نظامی از سوی محاکم و خارنوالی های عادی رسیدگی نمی شود بلکه از سوی محاکم و خارنوالی های نظامی رسیدگی می شود.

ج: از حیث تشدید جزا: معمولا شدت جزای جرایم نظامی از لحاظ کمیت و کیفیت نسبت به جرایم عادی زیاد می باشد. مثلا اگر یک جرم در ساحه ملکی واقع شود و مستوجب جزای یک سال حبس باشد ممکن عین جرم در ساحه نظامی مستوجب سه سال حبس باشد.

د: از حیث عدم شکایت: در جرایم عادی بعضی از جرایم وجود دارد که رسیدگی به آن منوط به شکایت متضرر یا شاکی می باشد ولی در جرایم نظامی برای هر جرم بدون شکایت رسیدگی و اقامه دعوی صورت می گیرد.

ه: از حیث حالات تبرئه کننده: از حیث حالات تبرئه کننده جرایم نظامی از جرایم عادی فرق دارد مثلا امر آمر مافوق انقدر که در ساحه ای نظامی به شدت قابل تطبیق است در ساحه ای ملکی به شدت تطبیق نمی شود. مثلا حالات دفاع مشروع در ساحه ای نظامی نسبت به ساحه ای ملکی فرق دارد مانند اینکه بعضی

حالات در دفاع مشروع در ساحه ای ملکی ضروری است که در ساحه ای نظامی به حیث حالت دفاع مشروع شناخته نمی شود مثلاً در ساحه ملکی شخص در صورت امکان می تواند به جای دفاع مشروع از فرار استفاده کند مگر در ساحه ای نظامی از فرار استفاده کرده نمی تواند.^۱

مبحث سوم: عناصر تشکیل دهنده جرایم نظامی:

برای آنکه یک جرم تکمیل گردد، لازم است که در قدم نخست متن صریح قانونی مبنی بر تحریم جرم موجود بوده باشد، یعنی عمل به عنوان جرم در قانون پیشبینی شده و برای آن مجازات تعیین شده باشد. در قدم دوم، ارتکاب عملی جرم تلقی می گردد که شامل انجام دادن عمل یا ترک آن باشد، که در اکثر موارد منجر به اضرار مادی یا معنوی برای دیگران شده و مصالح قانونی را زیر پا می کند و در قدم سوم شخص مجرم یا جانی با علم و آگاهی و با قصد و اراده ای آزاد مرتکب جرم شده باشد که اولی را عنصر قانونی، دومی را عنصر مادی و سومی را عنصر معنوی می نامند.

جهت معلومات بیشتر راجع به عناصر جرم، مراجعه کنید به جزوه آموزشی تحت عنوان «جرم و انواع آن» که توسط سازمان بین المللی انکشاف حقوق (IDLO) در اسد ۱۳۹۷ تهیه، و به دسترس ریاست تعلیمات قضائی ستره محکمه، ریاست آموزشهای مسلکی لوی شارنوالی، و آمریت آموزش و ارتقای ظرفیت وزارت عدلیه ج.ا.ا، قرار داده شده است.

تحقق جرایم نظامی مانند اکثر جرایم، وابسته به تکمیل این سه عنصر است، در غیر آن جرم نظامی واقع نمی گردد. اینک در ذیل به بررسی هریک از عناصر سه گانه در جرایم نظامی می پردازیم:

گفتار اول: عنصر قانونی جرایم نظامی:

اقتضای اصل قانونی بودن همه جرایم این است که تک تک جرایم ریشه در قانون داشته باشد که شرایط قانونی تحقق یک جرم خاص را «عنصر قانونی» جرم می نامند. محتوای عنصر قانونی جرم پیش شرط های عینی و ذهنی تحقق یک جرم است، یعنی قانونگذار تحت عنوان عنصر قانونی تعیین می کند

^۱ . دانش، حفیظ الله، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، چاپ دوم، کابل: انتشارات مستقبل، سال ۱۳۸۸، صص ۴۶ و ۴۷

که برای تحقق فلان جرم چه وضعیت های فزیکتی و مادی باید به وجود آمده باشد و آفریننده آن وضعیت و موقعیت ها چه شرایط ذهنی و روانی باید داشته باشد.^۱

منظور از رکن قانونی جرم آن است که قانون، انجام فعل یا ترک فعل را، تحت عنوان جرم، قانونگذاری نموده و در صورت ارتکاب آن، برایش جزای لازم را تعیین کرده باشد. کود جزای کشور طی ماده ۳۲ خویش عنصر قانونی جرم را چنین تعریف نموده است: «عنصر قانونی جرم عبارت از تصریح عمل جرمی و جزای معین آن در این قانون می باشد».^۲

عنصر قانونی جرم ریشه در آیات متعدد قرآن کریم از جمله آیه ۱۵ سوره الإسراء دارد: (وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا) و قاعده «إِصَالَةُ الْإِبَاحَةِ» و قاعده «قَبْحُ الْعُقَابِ بِلَا بَيَانٍ» دارد. بر اساس این قواعد، اصل در اشیاء اباحت است و مجازات بدون بیان قبلی قبیح و ناروا است.^۳

بنابر آنچه گفته شد، عنصر قانونی جرایم نظامی را مواد ۹-۳۲ «ضمیمه شماره (۱) کود جزا» تشکیل می دهد، که به صورت کل (۲۴) مورد جرایم نظامی و مجازات های آن را احتوا می کند.

گفتار دوم: عنصر مادی جرایم نظامی:

عنصر مادی جرم آن اثر مادی و فزیکتی است که دارای تعریف و شرایط قانونی خود بوده و به یک عامل انسانی پیوند می خورد تا بحث مسئولیت جزائی قابل طرح باشد، که آن اثر در نتیجه رفتار عمدی یا غیر عمدی (در نتیجه خطای جرمی) باشد. یعنی می توان گفت که بین عمل مرتکب و نتیجه فعل به وجود آمده، رابطه سببیت و جود داشته باشد.^۴ به عبارت دیگر عنصر مادی جرم آن است که کسی قول یا فعلی را انجام دهد که شریعت اسلامی^۵ یا قانون^۶ آن را جرم شناخته، و برای آن مجازاتی را مقرر داشته است،

^۱ - غلام حیدر، علامه، حقوق جزا عمومی افغانستان، (کابل: انتشارات مقصودی، ۱، ۱۳۹۳)

^۲ - کود جزا، ماده ۳۲.

^۳ - محمد صالح ولیدی؛ بایسته های حقوق جزای عمومی، (تهران: خورشید، ۱۳۸۲)، ص ۱۵۳.

^۴ - همایون ربانی؛ درآمدی بر کنش ملی و بین المللی در برابر پول شویی، (کابل: عازم، چاپ دوم، ۱۳۹۶)، ص ۲۶.

^۵ - مانند جرایم حدود، قصاص و دیات.

^۶ - مثال جرایم تعزیری.

یا قول یا فعلی را ترک کند که شریعت اسلامی یا قانون آن را مقرر گردانیده است و بر ترک آن جزای را تعیین کرده باشد.^۱ ماده ۳۳ کد جزا افغانستان عنصر مادی جرم را چنین تعریف می‌کند: «عنصر مادی جرم عبارت است از ارتکاب عمل مخالف قانون یا امتناع از اجرای عملی که قانون به آن حکم نموده است به نحوی که ارتکاب یا امتناع منجر به نتیجه جرمی گردیده و رابطه سببیت میان عمل و نتیجه موجود باشد.»

رفتار انسان دارای دوشکل می باشد یکی اعمال اجرایی است که قانون ارتکاب آنرا منع قرار داده و دیگر حالت امتناعی دارد که قانون به اجرای آن دستور داده است بنا عمل انسان وقتی جرم شمرده می شود که از یک طرف عمل مخالف قانون باشد و از سوی دیگر عمل وی منجر به نتیجه جرمی گردیده و رابطه سببیت بین عمل و نتیجه جرمی موجود باشد.^۲

بنابراین، عنصر مادی جرم نظامی عبارت است از ارتکاب هر یک از اعمال مندرج مواد ۹-۳۲ ضمیمه شماره (۱) کد جزا، توسط منسوب نظامی (یاسایر اشخاص شامل ماده پنجم ضمیمه شماره (۱) کد جزا) که در جریان وظیفه یا مرتبط به وظیفه و یا به داخل گارنیزیون قطعات ارتکاب یافته باشد.^۳ عنصر مادی جرم نظامی نیز، همانند سایر جرایم، شامل فعل، رابطه سببیت (بین فعل و نتیجه) و نتیجه جرمی می‌باشد. که در صورت تکمیل آن جرم نظامی تحقق پیدا می‌کند.

گفتار سوم- عنصر معنوی جرایم نظامی

قانون در مقام ممنوع کردن یک عمل یا رفتار علاوه بر شرایط مادی آن عمل یا رفتار، شرایط و حالات ذهنی و روانی آن عمل و رفتار را نیز در نظر می‌گیرد. پس همان شرایطی را که قانونگذار برای حالت روانی مرتکب یا فاعل در هنگام ارتکاب عمل مادی در نظر گرفته است، عنصر روانی، ذهنی یا معنوی

^۱ - داد محمد نذیر؛ پیشین، ص ۲۶۴.

^۲ - نقیب الله اوریا خیل.

^۳ - ماده سوم ضمیمه شماره (۱) کد جزا در مورد جرایم نظامی.

می‌گویند. به بیان دیگر، تمام ممنوعیت‌های جزائی چه عمدی و چه غیر عمدی نیازمند عنصر روانی اند.^۱

گاهی مرتکب عمل می‌خواهد جرمی را انجام دهد و ضمناً تحقق نتایج عمل خود را نیز خواستار می‌گردد، در این صورت گفته می‌شود که دارای قصد مجرمانه بوده و مرتکب جرم عمدی شده است، مانند اینکه شخصی از روی قصد و آگاهی دیگری را به قتل می‌رساند. بدون شک چنین حالتی از مصادیق بارز قصد مجرمانه بوده و فعل مذکور نیز عنوان جرم عمدی را خواهد داشت، اما در بعضی موارد مرتکب جرم، عمل خود را با اراده انجام می‌دهد، ولی نتیجه حاصله از آن را نمی‌خواهد و گاهی حتی این نتیجه را پیش‌بینی هم نمی‌کند، در این صورت عنصر معنوی جرم از خطا تشکیل می‌یابد و جرم ارتکاب یافته، غیر عمدی خوانده می‌شود. مثلاً شخصی در جنگل به تیر اندازی مشغول است، ولی احتیاط‌های لازم را به کار نمی‌برد و تیر او به شخص دیگر اصابت کرده او را به قتل می‌رساند. چون خواستار کشتن دیگری نبوده و مرتکب بی احتیاطی و بی‌مبالاتی (که از مصادیق خطای جرمی می‌باشد) شده است و عمل وی خطا شناخته می‌شود.

در هر دو نوع جرم شخص عمل مجرمانه را از روی اراده و قصد انجام می‌دهد، یعنی مرتکب اعمالی می‌شود که جرم شناخته شده است، ولی در جرم عمدی همانطوری که اشاره شد مرتکب برعکس جرم خطا، نتیجه مجرمانه را نیز طلب می‌کند.^۲

ماده ۳۸ کود جزای کشور پیرامون عنصر معنوی جرم، چنین تصریح می‌کند: «عنصر معنوی جرم عبارت است از قصد جرمی، علم و آگاهی به جرم و نتیجه آن یا خطای جرمی.»^۳

پس در جرائم نظامی نیز، عنصر معنوی جرم نظامی، به یکی از دو طریق عمد یا خطا، انجام می‌یابد.

^۱ . محمد صدر، توحید خانه، حقوق جزای عمومی افغانستان، چاپ چهارم تابستان ۱۳۹۰، ص ۱۶۷-۱۶۸.

^۲ - داد محمد نذیر؛ پیشین، ص ۲۹۲.

^۳ - کود جزا، ماده ۳۸.

نتیجه گیری فصل اول:

در فصل اول موضوعاتی چون مفهوم جرایم نظامی و اصطلاحات ویژه آن، خصوصیات جرایم نظامی و عناصر تشکیل دهنده جرایم نظامی مورد بحث و بررسی قرار گرفت که در نهایت، به نتایج زیر دست یافتیم:

- ۱- جرم به شکل عام عبارت از ارتکاب عمل یا امتناع از عملی است که مطابق احکام این قانون (کود جزا) جرم شناخته شده، عناصر آن مشخص و برای آن مجازات یا تدابیر تأمینی تعیین گردیده باشد. اما جرایم نظامی عبارت از جرایمی هستند که در «ضمیمه شماره (۱) کود جزا»، پیش‌بینی گردیده و توسط اشخاص مندرج ماده پنجم این ضمیمه ارتکاب می‌گردد.
- ۲- جرایم نظامی، اصطلاحات ویژه‌ی خود را دارد که مفاهیم آنها در ماده چهارم «ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، بیان گردیده است.
- ۳- جرایم نظامی با خصوصیاتى که دارد از سایر جرایم فرق می‌کند، به گونه‌ای که:
  - ا. جرایم نظامی، قوانین خاص خود را دارد.
  - ب. رسیدگی به جرایم نظامی توسط مراجع ویژه‌ی عدلی و قضائی صورت می‌گیرد.
  - ج. جزاهای جرایم نظامی نسبت به جزاهای جرایم عادی شدیدتر می‌باشد.
  - د. تحریک دعوی جزائی نظامی منوط به شکایت نمی‌باشد.
- ۴- جرایم نظامی مانند سایر جرایم دارای عناصر سه گانه‌ی قانونی، مادی و معنوی می‌باشد که وجود آنها برای تحقق جرم نظامی لازمی می‌باشد.
- ۵- جرایم نظامی با قصد جرمی (ارتکاب جرم بطور عمدی) و یا خطای جرمی ارتکاب می‌یابد.
- ۶- تحقق برخی از جرایم نظامی، مقید به احداث نتیجه بود اما برخی از این جرایم، مطلق (غیر نتیجوی) می‌باشد.

فصل دوم

مصادیق جرایم نظامی

اهداف:

در ختم این جلسه آموزشی، اشتراک کننده‌ها قادر به اجرای امور زیر خواهند بود:

- ☞ شناسایی مصادیق جرایم نظامی؛
- ☞ تشخیص درست عناصر هر جرم؛ و
- ☞ اعطای وصف جرمی صحیح در قضایای جرمی نظامی، وانفصال قضایای غیر جرمی.

عناوین:

- مصادیق جرایم نظامی، که عبارت اند از:
- جرایم مربوط به اجرای وظیفه نظامی؛
- جرایم ناشی از عدم اطاعت از اوامر مافوق نظامی؛
- جرایم مرتبط به نقض مقررات نظامی؛ و
- جرایم مرتبط به وسایل و تجهیزات محاربوی.

فصل دوم

مصادیق جرایم نظامی

با توجه به اینکه شرایط و وضعیت نظامی با وضعیت عادی تفاوت دارد، جرایم وظیفوی منسوبین نظامی نیز برای تشخیص و تفکیک آن با سایر جرایم تابع شرایط خاصی می باشد. روی همین اصل ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در (۳) فصل و (۳۵) ماده به تعقیب کود جزا از طریق فرمان شماره (۳۲۵) رئیس جمهور توشیح، و در جریده رسمی شماره ۱۳۱۴ مؤرخ ۱۳۹۷/۷/۱۸ به نشر رسیده است.

جرایم نظامی در این ضمیمه به بخش ها و کتگوری های مختلف تقسیم شده است که هر یک از این بخش ها را طی مباحث جداگانه؛ مبحث اول «جرایم مربوط به اجرای وظیفه نظامی»، در مبحث دوم «جرایم ناشی از عدم اطاعت از اوامر مافوق نظامی»، در مبحث سوم «جرایم مرتبط به نقض مقررات نظامی» و در مبحث چهارم «جرایم مرتبط به وسایل و تجهیزات محاربوی» ذیلاً بحث و بررسی می شود،

مبحث اول: جرایم مربوط به اجرای وظیفه نظامی:

در این مبحث آنده از جرایم را بحث و بررسی می کنیم که از طرف منسوب نظامی در ارتباط به اجرای وظیفه ارتکاب می یابد و یا به عنوان غفلت وظیفوی از او سر می زند.

گفتار اول: تعلل منسوب نظامی در انجام وظیفه:

تعلل، مترادف کلمات بهانه تراشی، تأخیر، تساهل، سستی و کوتاهی است. تعلل یک مفهوم عام است که تمام این معانی را شامل می شود. پس هرنوع تعلل در اجرای وظیفه نظامی جرم شناخته شده و قابل مجازات می باشد.

ماده نهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در زمینه چنین صراح دارد:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی از انجام خدمت وظیفوی به وسیله وارد نمودن ضرر عمدی به صحت خود، تمارض یا حيله و فریب دیگری، تعلق نماید، حسب احوال به جزاین نقدی مبلغ ده هزار افغانی محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه جرم مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب یابد، مرتکب حسب احوال به حبس قصیر، محکوم می‌گردد.

(۳) هرگاه جرم مندرج فقره های (۱ و ۲) این ماده منجر به عواقب سنگین گردد، مرتکب حسب احوال به حبس متوسط، محکوم می‌گردد.»^۱

مطلب اول: شرح جرم تعلق منسوب نظامی در انجام وظیفه:

اگر متن فقره (۱) ماده نهم را به دقت بخوانید می‌یابد که وسایلی را که منسوب نظامی با استفاده از آن، در انجام وظیفه تعلق می‌کند، به گونه حصری ذکر شده که عبارت اند از:

الف - وارد نمودن ضرر عمدی به صحت خود: به این معنی که گاهی حالتی پیش می‌آید که منسوب نظامی نمی‌خواهد خدمت وظیفوی را انجام دهد. برای اینکه به زعم خودش زیر مسئولیت نیاید، برای خود بهانه‌یی می‌سازد، وعمداً ضرری به صحت خود وارد می‌کند، مثلاً قسمتی از جسم خود را مضروب یا مجروح می‌کند یا ادویه مضر را می‌خورد تا صحت اش خراب شود و غیره. چون کلمه ضرر عام ذکر شده است شامل ضرر بزرگ و کوچک می‌شود. ماده نهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، این عمل منسوب نظامی را جرم پنداشته است.

ب - تمارض: تمارض به معنی خود را به مریضی انداختن است. گاهی واقع می‌شود که منسوب نظامی مریض نمی‌باشد اما بخاطری که خدمت وظیفوی را انجام ندهد، خود را به مریضی می‌اندازد. این عمل منسوب نظامی جرم پنداشته شده است.

^۱ ضمیمه شماره (۱) کود جزا افغانستان در مورد جرایم نظامی، (کابل: جریده رسمی وزارت عدلیه، ۱۸ میزان ۱۳۹۷)، نمبر مسلسل ۱۳۱۴،

ماده نهم.

ج - حيله و فريب ديگري: حيله و فريب هر دو يك معنى دارد؛ حيله واژه عربى و فريب واژه فارسى است. فريب عبارت از بكار بردن وسايل حيله آميز قولى يا فعلى غير واقعى و غير حقيقى، بمنظور راضى ساختن يا قناعت دادن طرف مقابل، است^۱. اگر منسوب نظامى، از راه حيله و فريب، در انجام خدمت وظيفوى، تعلق كند، مرتكب جرم پنداشته مى شود. كلمه «ديگري» به اين اشاره دارد كه «تمارض» نيز يك نوع حيله است، پس اين جزء شامل حيله و فريب هاى خارج از تمارض مى شود.

مطلب دوم: جزای جرم تعلق منسوب نظامی در انجام وظیفه:

جزای جرم تعلق در انجام وظیفه در فقره های (۱، ۲ و ۳) ماده نهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، تصریح شده است، كه ارتكاب آن در حالت حضر، جزای نقدى ده هزار افغانى، و در حالت سفر يا محاربه، جزای حبس قصير، و در صورتى كه منجر به عواقب سنگين شود، جزای حبس متوسط، در پى دارد.

حالت محاربه، حالت سفر، و عواقب سنگين، بالترتيب در اجزای ۲، ۳ و ۷ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، تعريف شده اند.

نکته: در فقره (۱) ماده نهم، نیاز به كلمه «حسب احوال» نبود، زیرا اين كلمه زمانى استفاده مى شود كه براى يك جرم جزاهای متعدد در نظر گرفته شود يا يا جزای حد اقل و حد اكثر داشته باشد، تا قاضى بتواند حسب احوال (حسب شدت و خفت عمل جرمى)، يكى از جزاها، يا حد اقل يا حد وسط و يا حد اكثر جزای پيش بينى شده را حكم كند. اما در فقره (۱) ماده نهم، فقط جزای (ده هزار افغانى) تعيين شده است، و عمل جرمى به هر گونه اى واقع شده باشد، جزای آن همان ده هزار افغانى است. اما اگر قانونگذار مى گفت: (به جزای الی ده هزار افغانى محكوم مى شود) در آنصورت بكار بردن كلمه «حسب احوال» جا داشت، و قاضى مى توانست نظر به حالت يا شدت و خفت عمل جرمى، از بين پنج الی ده هزار افغانى، حد اقل يا حد وسط و يا حد اكثر آنرا اختيار كند.

^۱ - ماده ۵۷۰ قانون مدنى.

بکار بردن کلمه «حسب احوال» در فقره های (۲ و ۳) ماده نهم، جا دارد، زیرا حسب قصیر و حسب متوسط، حد اقل و حد اکثر دارند، و قاضی می تواند حسب احوال (شدت و خفت عمل جرمی) به حد اقل جزا یا حد وسط و یا حد اکثر آن حکم کند.

گفتار دوم: سهل انگاری منسوب نظامی در کمک رسانی:

سهل انگاری که با اهمال، بی مبالاتی و غفلت به نحوی مترادف است، عبارت است از عدم انجام عملی که مرتکب می بایست آنرا انجام می داد. پس هرگاه شخصی کاری که باید می کرد را نکرده باشد، سهل انگار گفته می شود.

ماده ۲۹ ضمیمه شماره (۱) کود جزا، سهل انگاری منسوب نظامی در شرایط خاصی را جرم شمرده و در این زمینه چنین تصریح می کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی حین محاربه یا محاصره نیروهای مربوطه در تجهیز و حمایت به موقع آنها بدون دلیل موجه سهل انگاری نمایند، حسب احوال به حسب متوسط، محکوم می گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده باعث عواقب زیان بخش یا سنگین شود، مرتکب حسب احوال به حسب طویلی که از ده سال بیشتر نباشد، محکوم می گردد.

(۳) هرگاه منسوب نظامی حین محاربه بدون دلیل مؤجه از کمک رسانی به هم قطاران، مجروحین، گیرماندگان و افراد ملکی اباء و ورزد، حسب احوال به حسب قصیر، محکوم می گردد.

هرگاه عمل مندرج فقره (۳) این ماده باعث عواقب زیان بخش شود، مرتکب حسب احوال به حسب متوسط، محکوم می گردد.»^۱

مطلب اول: شرح جرم سهل انگاری منسوب نظامی در کمک رسانی:

رفتار جرمی مندرج ماده ۲۹ ضمیمه شماره (۱) کود جزا، عبارت از عدم کمک رسانی است. این رفتار جرمی به دو گونه ارتکاب می یابد:

^۱ - همان، ماده ۲۹.

یک: عدم کمک رسانی به گونه خطا (غیر عمدی) که در فقره (۱) ماده مذکور به «سهل انگاری نماید» تعبیر شده است. سهل انگاری، اهمال است که در ماده ۴۵ کود جزا از موارد خطا محسوب شده است. سهل انگاری منسوب نظامی در کمک رسانی از جرایم غیر نتیجوی است؛ یعنی به محض اینکه سهل انگاری صورت بگیرد، مرتکب تحت مسئولیت جزائی قرار می‌گیرد و جزای آن حبس متوسط پیش‌بینی شده است اما اگر این سهل انگاری منجر به نتیجه (عواقب زیان‌بخش یا سنگین) شود، نظر به فقره (۲) همین ماده، تحقق نتیجه موجب تشدید مجازات می‌شود و جزا از حبس متوسط به حبس طویل تا ده سال ارتقاء می‌کند.

دو: عدم کمک رسانی به گونه عمدی که در فقره (۳) همین ماده به «اباء ورزد» تعبیر شده است. اباء ورزیدن عمل قصدی است که شخص در برابر انجام یک عمل، نخیر می‌گوید. بناءً، اباء ورزیدن منسوب نظامی از کمک رسانی، جرم عمدی است. این عمل از جرایم مطلق (غیر نتیجوی) است که به محض ارتکاب آن، شخص تحت مسئولیت جزائی قرار می‌گیرد که جزای آن در فقره (۳)، حبس قصیر تعیین شده است. اما اگر این عمل منجر به نتیجه (عواقب زیان‌بخش) شود، تحقق نتیجه موجب تشدید جزا می‌شود که از حبس قصیر به حبس متوسط ارتقاء می‌کند (فقره ۴ ماده مذکور)

مطلب دوم: جزای جرم سهل انگاری منسوب نظامی در کمک رسانی:

برای جرم مندرج ماده بست و نهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، جزاها به شرح ذیل پیش‌بینی شده است:

۱- جزای سهل انگاری منسوب نظامی در کمک رسانی حبس متوسط است، اما در صورتی که منجر به عواقب زیان‌بخش یا سنگین شود، جزای آن حبس طویل تا ده سال است. نظر به تعریفی که از عواقب زیان‌بخش و عواقب سنگین در اجزای ۶ و ۷ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا شده است، حجم عواقب سنگین نسبت به حجم عواقب زیان‌بخش، بیشتر است اما در اینجا قانونگذار برای هر دو مورد، جزای یکسان (حبس طویل تا ده سال) تعیین کرده است. اما خارنوال و قاضی می‌توانند با استفاده از

عبارت (حسب احوال) که در فقره (۲) این ماده ذکر شده است، میان این دو نوع خساره تفکیک کنند و جزای متفاوت مطالبه^۱ یا حکم^۲ نمایند.

۲- جزای ابا ورزیدن منسوب نظامی از کمک رسانی حبس قصیر است، اما در صورتی که منجر به عواقب زیان بخش شود، جزای آن مطابق فقره (۴) ماده ۲۹، حبس متوسط است.

فعالیت شماره (۳)

سوال مباحثی:

هرگاه عمل مندرج فقره (۳) ماده ۲۹ باعث عواقب زیان بخش (مثلاً خساره بیش از یک صد هزار افغانی) شود، جزای آن حبس متوسط تعیین شده است. اما اگر باعث عواقب سنگین (مثلاً خساره مالی بیش از یک میلیون) شود، جزای آن چیست؟

پاسخ احتمالی: فقره (۴) ماده ۲۹ ضمیمه شماره (۱) کود جزا در این مورد سکوت کرده، و ما نمی‌توانیم آنرا بر فقره (۲) این ماده قیاس کنیم، زیرا مطابق فقره (۱) ماده هشتم کود جزا، تعیین جزا به اساس قیاس جواز ندارد.

پس گفته می‌توانیم که هرگاه عمل مندرج فقره (۳) ماده ۲۹ باعث عواقب زیان بخش شود، جزای آن حبس متوسط است، و اگر باعث عواقب سنگین شود، جزای حبس متوسط به طریق اولی قابل تطبیق است و نمی‌توان این جزا را بخاطر شدید بودن خساره، تشدید کرد.

نکته: طوری که در بالا گفتیم: جرم «عدم کمک رسانی توسط منسوب نظامی» به گونه خطا و به گونه عمدی واقع می‌شود. پس باید جزای جرم عمدی نسبت به جزای جرم خطا شدیدتر باشد اما اگر جزای مندرج فقره های (۱) و (۳) ماده بیست و نهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا را مقایسه کنید می‌بیند که قانونگذار این قاعده را معکوس کرده و به جرم خطا (سهل انگاری در کمک رسانی) مندرج فقره (۱)،

^۱ - شارنوال جزا را مطالبه می‌کند.

^۲ - قاضی حکم می‌کند.

حبس متوسط، و به جرم عمدی (اباء ورزیدن از کمک رسانی) مندرج فقره (۳)، حبس قصیر پیش بینی کرده است، در حالی که مرکبین فقره های مذکور، منسوب نظامی هستند. دقت کنید.

در رابطه به نکته فوق، نظر دیگر این است که می گوید: از متن فقره (۱) ماده بیست و نهم با توجه به جمله‌ی «نیروهای مربوطه» بر می آید که منسوب نظامی فقره (۱) این ماده باید یکی از قوماندانان یا مسؤولین نیروهای نظامی باشد و به همین دلیل جزای او حتی به صورت ارتکاب جرم غیر عمدی، حبس متوسط پیش بینی شده است. از طرف دیگر، در فقره (۱) علاوه بر محاربه، از حالت محاصره نیز یاد شده است. اما در فقره (۳) همین ماده، از جمله‌ی «از کمک رسانی به همقطاران و...» استنباط می شود که این شخص کدام سمت رسمی و صلاحیت افسری ندارد، و به همین دلیل، در صورت ارتکاب عین جرم ولو به صورت عمدی، جزای او حبس قصیر پیش بینی شده است.^۱

نظری هم وجود دارد که نکته فوق را تأیید نموده می گوید: در فقره (۳) این ماده ذکر کرده است که منسوب نظامی، به این معنی که سمت رسمی دارد در حالیکه در فقره (۱) هم منسوب نظامی ذکر گردیده است. یعنی کدام تفاوت سمت وجود ندارد.^۲

گفتار سوم: غیابت خود سرانه:

غیابت خود سرانه‌ی منسوب نظامی از وظیفه یا عدم حضور وی به محل وظیفه بعد از سپری نمودن رخصتی های قانونی و یا حین تعیینات و تبدیلات، الی مدت یک سال، جرم نبوده اما سبب تأدیب می گردد، و در صورتی که غیابت وی بیشتر از یک سال باشد، جرم تلقی گردیده و منسوب نظامی مورد تعقیب عدلی قرار می گیرد. چنانچه ماده دهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در زمینه چنین صراحت دارد: «(۱) هرگاه منسوب نظامی از رخصتی قانونی، خدمتی، رخصتی مؤسسات صحی یا در اثنای تعیینات و تبدیلات، به قطعه یا محل خدمت خود حاضر نشود و یا از وظیفه خود سرانه غایب و غیابت وی الی یک سال دوام نماید، مورد تعقیب عدلی قرار نمی گیرد.

^۱ - نظر خارنوال آموزگار میر احمد فایز.

^۲ - نظر خارنوال آموزگار حکمت عصمت.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده بیش از یک سال باشد، مرتکب حسب احوال به حبس شش ماه یا جزای نقدی مبلغ بیست هزار افغانی، محکوم می‌گردد. سرباز از این حکم مستثنی است.^۱ جهت معلومات راجع به رخصتی های قانونی منسوبین نظامی، به مواد چهل و پنج تا پنجاه و دوم قانون امور ذاتی افسران منتشره جریده رسمی شماره ۱۲۷۲ سال ۱۳۹۶ مراجعه شود.

مطلب اول: شرح جرم غیابت خود سرانه مندرج ماده دهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا: این جرم دو صورت دارد: ۱- عدم حضور بعد از رخصتی. ۲- غیابت از وظیفه. این دو صورت وقتی جرم پنداشته می‌شود که بیشتر از یکسال ادامه یابد. در این زمینه یک سوال وارد است که در زیر مطرح می‌کنیم:

فعالیت شماره (۴)

سوال مباحثی:

عدم حضور منسوب نظامی بعد از رخصتی یا غیابت وی از وظیفه، الی مدت یکسال جرم نیست. آیا تخلف است که موجب تأدیب وی گردد؟ اگر در مقرر تأدیب متخلفین انضباط و دسپلین عسکری منتشره جریده رسمی شماره ۱۱۱۸ مؤرخ میزان ۱۳۹۲ نگاه کنید در جزء ۷ ماده سیزدهم آن می‌یابید که «حضور نداشتن در محل وظیفه بدون اجازه رسمی مقامات و آمرین» تخلف پنداشته شده است. اما در رابطه به عدم حضور منسوب نظامی بعد از سپری نمودن رخصتی، حکمی در این مقرر وجود ندارد. پس آیا کدام مقرر دیگری یا تعلیمات نامه‌ای وجود دارد که این مورد را تخلف پنداشته باشد؟ پاسخ احتمالی: چنین به نظر می‌رسد که به منظور تشویق منسوبین نظامی به برگشت بدون هراس به وظیفه، غیابت الی یک سال را حتی تخلف هم ندانسته اند.

^۱ . همان، ماده دهم.

مطلب دوم: جزای جرم غیابت خود سرانه مندرج ماده دهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جزای عدم حضور منسوب نظامی بعد از رخصتی یا غیابت وی از وظیفه در فقره (۲) ماده دهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، چنین تصریح شده است: هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده بیش از یک سال باشد، مرتکب حسب احوال به حبس شش ماه یا جزای نقدی مبلغ بیست هزار افغانی، محکوم می‌گردد. سرباز از این حکم مستثنی است.

فعالیت شماره (۵)

سوال مباحثی:

چرا سرباز از حکم مندرج فقره (۲) ماده دهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا مستثنی می‌باشد؟
پاسخ احتمالی: نظر به تعریف جزء ۲ ماده سوم قانون امور داتی سربازان، سرباز شخصی است که بطور داوطلبانه استخدام می‌شود. به باور من شخص داوطلب در صورت عدم حضور بعد از سپری نمودن رخصتی یا غیابت از وظیفه، نباید مجازات شود. اما ممکن است تأدیب شود زیرا ماده پنجاه و هشتم قانون امور ذاتی سربازان تصریح می‌کند که «سربازان متخلف از انضباط و دسپلین سکتور دفاعی و امنیتی مطابق مقرر تأدیب متخلفین انضباط و دسپلین عسکری تأدیب می‌گردند.»
 اگر شما علت عدم مجازات سرباز را چیز دیگری فکر می‌کنید، ابراز نظر کنید.

گفتار چهارم: تسلیمی به دشمن:

تسلیمی به دشمن یک عمل ناپسند و خلاف شرافت و عزت نفس یک نظامی است، بناءً اگر یک منسوب نظامی تحت تأثیر شرایط خاص و به عنوان آخرین گزینه به دشمن تسلیم می‌شود، طبق طرزالعمل انضباطی با او برخورد شده تأدیب می‌گردد، اما اگر بدون موجودیت کدام مشکل جدی این عمل صورت گیرد، عمل منسوب نظامی جرم تلقی گردیده و طبق ضمیمه شماره (۱) کود جزا، محکوم به جزای حبس متوسط می‌گردد. چنانچه ماده یازدهم ضمیمه در این مورد چنین صراحت دارد:

«(۱) هرگه منسوب نظامی از اثر ترس و وهم، نبود امکانات و حمایت کافی، طوری به دشمن تسلیم گردد که جز تسلیمی راه دیگری موجود نباشد، مطابق طرزالعمل انضباطی مربوط با وی برخورد می‌گردد. (۲) هرگاه منسوب نظامی بدون موجودیت معاذیر مندرج فقره (۱) این ماده به دشمن تسلیم گردد، حسب احوال به حبس متوسط، محکوم می‌گردد.»^۱

مطلب اول: شرح جرم تسلیمی به دشمن:

برای فهم بیشتر جرم تسلیمی به دشمن، مندرج ماده یازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، به نکات ذیل توجه شود:

الف - رفتار جرمی عبارت از تسلیم شدن به دشمن است.

ب - ترس و وهم، نبود امکانات کافی و حمایت کافی از جمله معاذیر قانونی است که نظر به ماده ۲۱۲ کود جزا، و با رعایت فقره (۱) ماده یازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، موجب معافیت منسوب نظامی از جزا می‌شود.

ج - اجتماع معاذیر فوق الذکر شرط نیست بلکه با وجود هر یک از معاذیر سه گانه (۱- ترس و وهم. ۲- نبود امکانات کافی. ۳- نبود حمایت کافی) عذر قانونی تحقق می‌یابد.

د - معیار «ترس و وهم» معیار شخصی است که به هر فرد نظامی بر می‌گردد، و افراد نظامی در این زمینه متفاوت اند؛ وقتی یک حالت محاربوی پیش می‌آید، ممکن است بعضی افراد بسیار بترسند (مثلاً اشخاصی که تجربه جنگی زیاد ندارند یا برخی از طبقه اناث) اما برخی دیگر در برابر این حالت بی تفاوت می‌باشند و ترسی در وجود آنها دیده نمی‌شود.

ه - در رابطه به امکانات کافی و حمایت کافی باید گفت که چه معیاری وجود دارد که به اساس آن خائونال و قاضی بتوانند کافی بودن یا نبودن امکانات و حمایت را تشخیص بدهند. شما قضیه فرضی ذیل را مطالعه کنید و راجع به کافی بودن یا نبودن امکانات، نظر بدهید؟

^۱ . همان، ماده یازدهم.

فعالیت شماره (۶)

قضایای فرضی:

۱- قضیه جندر: در یکی از قضایای نظامی که دو فرد نظامی از طبقه اناث متهم به تسلیم شدن به دشمن بودند. متهمین در برابر قاضی استدال می کردند و می گفتند: قاضی صاحب ما بسیار ترسیده بودیم و جز تسلیمی راه دیگری برای ما وجود نداشت. اما همکاران متهمین از طبقه ذکور که با آنها مصاحبه شده بود می گفتند: نخیر، فقط یک حالت محاربوی کوچک بود و اصلاً قابل نگرانی نبود و چیزی رخ نداد که ما را بترساند. به نظر شما آیا قاضی حالت واقعی محاربه را در نظر گرفته و ترس متهمین را عذر نپنداشته و آنها را مطابق فقره (۲) ماده یازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، به جزای حبس متوسط محکوم می کند، یا حالت نفسانی متهمین را رعایت نموده و آنها را از مجازات حبس معاف نموده و قضیه را مطابق طرز العمل انضباطی مربوط، به تأدیب راجع می سازد؟

۲- یک خارنوال نظامی روی قضیه چند نفر منسوب نظامی که به دشمن تسلیم شده بودند، کار می کند. منسوبین نظامی در پاسخ به سوال خارنوال می گوید: برای ما جز تسلیمی راه دیگری وجود نداشت زیرا ما امکانات کافی نداشتیم، ما پنج نفر بودیم و فقط ده شاجور مرمی کلاشینکوف و چهار فیر مرمی راکت در اختیار داشتیم، و این امکانات برای ما کافی نبود.

آموزگار از میان اشتراک کننده ها نظر یک خارنوال و یک قاضی را در رابطه به کافی بودن یا نبود امکانات متذکره، جويا شود.

مطلب دوم: جزای جرم تسلیمی به دشمن:

تسلیمی منسوب نظامی به دشمن، دو حالت دارد: ۱- اگر تسلیمی او بدون معاذیر مندرج فقره (۱) ماده یازدهم باشد، این نوع تسلیمی جرم پنداشته شده و جزای آن حبس متوسط است. ۲- و اگر تسلیمی او با موجودیت معاذیر قانونی (ترس و وهم یا نبود امکانات کافی یا حمایت کافی) باشد که جز تسلیمی راه دیگری موجود نباشد. این نوع تسلیمی جرم پنداشته نشده است. اما سوال در اینجا است که چرا این نوع تسلیمی، تخلف پنداشته شده است و مطابق طرزالعمل انضباطی مربوط با وی برخورد می‌گردد؟ و این طرزالعمل کدام طرزالعمل است و برخورد پیش‌بینی شده در آن چیست؟

فعالیت شماره (۷)**سوال مباحثوی:**

تسلیمی تبعه افغانی به دشمن (که منسوب نظامی نیز تبعه افغانی است) در جزء ۹ ماده ۲۳۸ کود جزا، خیانت ملی محسوب شده و جزای آن در جزء ۱ ماده ۲۳۹ کود جزا، حبس دوام درجه ۲ پیش‌بینی شده است. همچنان این عمل در ماده یازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا نیز جرم پنداشته شده و جزای آن حبس متوسط پیش‌بینی شده است. اگر شما روی یک قضیه تسلیمی منسوب نظامی به دشمن، کار کنید، کدام جزا را بر وی تطبیق خواهید کرد، و چرا؟

تبصره: در یکی از نظریات گفته شده است که: در فقره (۲) ماده یازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، از تسلیمی بحث شده که در آن عوامل بیرونی به نحوی از انحا اراده‌ی شخص را محدود یا سلب می‌سازد، چون در آن فقره گفته نشده که «بدون هیچگونه معاذیر» بلکه گفته شده «بدون معاذیر مندرج فقره (۱)»، یعنی ممکن است معاذیر دیگری وجود داشته باشد. اما در جزء ۹ ماده ۲۳۸ کود جزا از «پیوستن» یاد شده که یک امر کاملاً ارادی است.

گفتار پنجم: فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح:

فرار از صحنه جنگ و محاربه، یک عمل بزدلانه و خلاف اخلاق عسکری است. بنابراین اگر منسوب نظامی در جریان جنگ پا به فرار گذاشته و صحنه جنگ را ترک نماید یا از استعمال سلاح امتناع ورزد، دو حالت متصور است:

حالت اول، اینکه منسوب نظامی از ترس دشمن و بدون کدام سوء نیتی پا به فرار گذاشته یا از استعمال سلاح خودداری نموده است.

حالت دوم، منسوب نظامی به منظور تضعیف مورال همکاران با سوء نیت از استعمال سلاح خودداری نموده و از صحنه محاربه فرار یا از استعمال سلاح خودداری نموده است.

در صورت اولی جزای شخص کمتر بوده و در حالت دومی جزای او شدید تر می‌باشد. چنانچه ماده دوازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، پیرامون این موضوع چنین صراحت دارد:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی از صحنه محاربه فرار یا از استعمال سلاح امتناع نماید، به حبس قصیر، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده به منظور تضعیف مورال همکاران با سوء قصد صورت گیرد به حبس متوسط، محکوم می‌گردد.»^۱

مطلب اول: شرح جرم فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح:

برای فهم بیشتر جرم مندرج ماده دوازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، به نکات ذیل توجه شود:

الف - فرار از صحنه محاربه و امتناع از استعمال سلاح، دو رفتار جرمی جداگانه هستند که با تحقق هریک از آنها جرم مندرج ماده دوازدهم ضمیمه مذکور تحقق می‌یابد، و برای تحقق این جرم، اجتماع هر دو رفتار جرمی لازمی نیست.

ب - فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح که در فقره (۱) ماده مذکور ذکر شده است حتمی نیست که ناشی از ترس و هراس باشد بلکه ممکن است ناشی از انگیزه دیگری چون نبود امکانات کافی

^۱ . همان، ماده دوازدهم.

یا حمایت کافی و غیره باشد، جز انگیزه تضعیف مورال همکاران. زیرا در فقره مذکور از انگیزه نام برده نشده است. اما در فقره (۲) ماده مذکور، قانونگذار انگیزه فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح را تصریح کرده است که همانا «تضعیف مورال همکاران» می باشد و به همین دلیل جزای آنرا نسبت به جزای جرم مندرج فقره (۱)، تشدید کرده است.

مطلب دوم: جزای جرم فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح:

جزای فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح در فقره های (۱) و (۲) ماده دوازدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا تصریح شده است که نیاز به تکرار آن نیست. اما نکته ای که قابل ذکر دانسته می شود این است که قاضی در تعیین حد اقل، حد اوسط یا حد اکثر حبس قصیر یا حبس متوسط اختیار دارد با وجود اینکه قانونگذار در فقره های مذکور عبارت «حسب احوال» را بکار نبرده است.

فعالیت شماره (۸)

قضیه فرضی:

شما به صفت خارنوال یا قاضی، قضیه سه نفر منسوب نظامی را بررسی می کنید که از صحنه محاربه فرار کرده اند. انگیزه فرار شخص اول این بود که مبادا در این جنگ کشته شود و همسر و اطفال اش بی سرپرست بمانند. و انگیزه شخص دومی این بود که چرا دولت معاش او را به وقت معین نمی رساند و غذای کافی نیز نمی دهد. و انگیزه شخص سومی این بود که چرا دولت امکانات کافی در اختیار آنها قرار نمی دهد.

هر سه حالت شامل فقره (۱) ماده دوازده ضمیمه شماره (۱) کود جزا است که جزای حبس قصیر را پیش بینی کرده است، زیرا فرار هیچ یک از آنها به انگیزه تضعیف مورال همکاران نبوده است. شما در تعیین حد اقل، حد وسط و حد اکثر جزا برای ایشان چطور تفکیک می کنید؟

گفتار ششم: تسلیمی وسایل و تجهیزات پیشبرد جنگ به دشمن:

طوری که می‌دانیم سلاح، استحکامات و تجهیزات نظامی، نزدیک منسوب نظامی حیثیت امانت و حتی حیثیت ناموس را دارد، بنابراین هر نوع استفاده نادرست از آن خیانت در امانت تلقی گردیده جرم محسوب می‌گردد. پس تسلیمی این تجهیزات به دشمن به طریق اولی جرم بوده و قابل مجازات می‌باشد. چنانچه ماده سیزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، این عمل را جرم دانسته و برای آن مجازات سنگینی را پیشبینی نموده است.

«هرگاه منسوب نظامی تخنیک محاربوی، سلاح، استحکامات یا سایر وسایل و تجهیزات پیشبرد جنگ را به دشمن عمداً تسلیم نماید، حسب احوال به حبس طویلی که از هفت سال بیشتر نباشد، محکوم میگردد»^۱.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده سیزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جرم مندرج ماده مذکور با تسلیمی یکی از وسایل پیشبرد جنگ (تخنیک محاربوی، سلاح، استحکامات یا هر وسیله‌ی دیگری) تحقق می‌یابد و شرط نیست که تمام وسایل متذکره را تسلیم داده باشد. همچنان شرط نیست که منسوب نظامی وسایل و تجهیزات پیشبرد جنگ را به کدام منظور و به چه انگیزه به دشمن تسلیم داده است، زیرا قانونگذار همچون موارد را ذکر نکرده است. بنابراین، تسلیم دهی وسایل و تجهیزات به دشمن به صورت عمدی می‌تواند به منظور دریافت پول، مساعدت به دشمن، عکس العمل انتقام جویانه از قوماندانی که با منسوب نظامی رفتار نامناسب کرده و یا هر منظور دیگری باشد.

فعالیت شماره (۹)

سوال مباحثوی:

فرق میان جرم مندرج ماده سیزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، و جرم مندرج جزء ۴ ماده ۲۳۸ کود جزا چیست؟ در یک پاسخ احتمالی گفته شده است که در ماده ۲۳۸ انگیزه مشخص است «به منظور مساعدت آنها و..»

^۱ . ضمیمه شماره ۱، ماده سیزدهم.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده سیزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جزای جرم تسلیم دهی وسایل و تجهیزات پیشبرد جنگ به دشمن در ماده سیزده ضمیمه مذکور، حبس طولی که از هفت سال بیشتر نباشد تعیین شده است. قاضی در تعیین حبس میان بیش از پنج سال تا هفت سال اختیار دارد، و این اختیار بستگی به حجم و ارزش وسایل جنگی که به دشمن تسلیم داده شده است دارد.

گفتار هفتم: افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی:

وظیفه منسوب نظامی ایجاب می‌نماید تا امنیت و حفاظت اطلاعات و اسرار دولتی را در اولویت کاری خویش قرار داده و از افشای آن جداً خود داری نماید. بنا برین هرنوع استفاده غیر معقول، تخریب، مفقودی، در اختیار دشمن قرار دادن و سایر انواع استفاده غیر مجاز از این اطلاعات، جرم بوده و مرتکب آن قابل پیگرد قانونی می‌باشد.

در کشور عزیز ما افغانستان نیز این عمل از دیر زمان جرم و به گونه های مختلف قابل مجازات بوده است. اخیراً ضمیمه شماره (۱) کود جزا، جرم افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی را، طی ماده سی و یکم خویش جرم انگاری و برای آن مجازاتی الی حبس طولی را پیشبینی نموده چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی، معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی را بدون سوء نیت افشاء نماید، حسب احوال به حبس قصیر، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه معتمد، اسناد حاوی معلومات نظامی یا اشیایی که معلومات در مورد آنها حیثیت اسرار دولتی را دارا است، بالاثرب نقض مقررات استفاده و نگهداری، مفقود نماید، حسب احوال به حبس متوسط تا سه سال، محکوم می‌گردد.

(۳) هرگاه اعمال فقره های (۱ و ۲) این ماده موجب عواقب زیان بخش شود، مرتکب حسب احوال به حد اکثر حبس متوسط، محکوم می‌گردد.

(۴) هرگاه اعمال مندرج فقره (۳) این ماده موجب عواقب سنگین شود، مرتکب حسب احوال به حبس طویلی که از هشت سال بیشتر نباشد، محکوم می‌گردد.^۱

مطلب اول: شرح جرم افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی:

از جمله فقره های چهارگانه‌ی ماده سی و یکم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، فقره های (۱ و ۲) نیاز به توضیح دارد که در زیر بیان می‌شود:

قید «بدون سوء نیت» در فقره (۱) ماده مذکور چنین می‌رساند که منسوب نظامی حین افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی ممکن است دارای یکی از سه نوع نیت باشد: (سوء نیت، حسن نیت و فاقد نیت). افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی بدون سوء نیت به این معنی که مرتکب یا دارای حسن نیت است و یا هیچ نیتی ندارد. پس وقتی که ارتکاب این عمل با حسن نیت یا بدون هیچ نیتی، جرم پنداشته شده است، ارتکاب آن با سوء نیت، به طریق اولی جرم است اما قانونگذار حکم آنرا بیان نکرده است. پس قاضی راجع به قضیه‌ای که در آن منسوب نظامی معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی را با سوء نیت (به قصد مساعدت به دشمن، وارد کردن ضربه به نیروهای نظامی و غیره...) افشاء کرده است، چی حکم کند؟

در فقره (۲) این ماده بیان شده است که اگر معتمد، معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی را مفقود نماید به حبس متوسط تا سه سال محکوم می‌شود. (البته این مفقودی باید بلااثر نقض مقررات استفاده و نگهداری، باشد، ورنه مفقود شدن معلومات ولو با رعایت مقررات...، شامل این فقره نمی‌شود) در برابر این پرسش که اگر معتمد، معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی را با سوء نیت یا بدون سوء نیت، افشاء کند، وصف جرمی عمل او چیست؟ چی پاسخ باید داد؟

پاسخ احتمالی: چون معتمد، منسوب نظامی است، پس مطابق فقره (۱)، با وی برخورد می‌شود.

^۱ . ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۳۱.

مطلب دوم: جزای جرم افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی:

برای هر یک از جرایم مندرج فقره های (۱، ۲، ۳ و ۴) ماده سی و یکم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، جزاهایی پیش‌بینی شده است که نیاز به توضیح ندارد. منتها یک ملاحظه وجود دارد اینکه جرم مندرج فقره (۱) که افشا کردن معلومات است نسبت به جرم فقره (۲) که مفقود نمودن معلومات است، شدید می‌باشد، اما قانونگذاری برای مفقود نمودن جزای شدیدتر تعیین نموده نسبت به افشا کردن! دقت کنید.

اما در یک نظر دیگر گفته شده که: (چطور می‌توان ادعا کرد که افشاء کردن معلومات نسبت به مفقود کردن آن شدید است؟ این درحالیست که اگر یک معلومات افشاء شده هنوز هم امکان استفاده از آن با تغییر هدف و کاربرد توسط نیروهای نظامی است، اما اگر معلوماتی مفقود شود، دیگر امکان استفاده از آن برای نیروهای نظامی نیست).

مبحث دوم: جرایم ناشی از عدم اطاعت از اوامر مافوق نظامی:

در این مبحث سعی به عمل می‌آید تا جرایمی مورد بحث قرار گیرد که از عدم اطاعت مادون از اوامر مافوق، نشأت نموده و اثرات ناگواری را بر نظم و دسیپلین حاکم در قطعه و جزو تام‌ها، بجا می‌گذارد.

گفتار اول: عدم اطاعت از امر آمر:

اطاعت به معنی فرمانبرداری مادون از مافوق در امور رسمی و قانونی است، که نقطه مقابل آن را سرکشی، طغیان، نافرمانی و عدم اطاعت تشکیل می‌دهد. نا فرمانی و عدم اطاعت اوامر و دستاورد آمر در همه عرصه‌ها بخصوص در امور نظامی، ممکن است اثرات بسیار ناگواری را در قطعات و جزوتام‌ها بجا گذاشته و سبب تضعیف روحیه سایر منسوبین نظامی گردد. روی همین دلیل است که عدم اطاعت از امر آمر در امور نظامی، جرم پنداشته شده و مرتکب آن قابل مجازات می‌باشد.

چنانچه ماده چهاردهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح نموده است: «(۱) هرگاه منسوب نظامی از اجرای امر قانونی امر صریحاً امتناع ورزد یا عمداً از اجرای آن خودداری نماید، این عمل وی عدم اطاعت پنداشته شده، به حد اقل حبس قصیر، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر و یا محاربه ارتکاب یابد، مرتکب به حد اکثر حبس قصیر محکوم می‌گردد»^۱.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده چهاردهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

برای فهم بیشتر جرم مندرج فقره (۱) ماده چهاردهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، توضیح نکات زیر ضروری است:

الف - اطلاق کلمه «امر» چنین افاده می‌کند که این کلمه شامل امر فوق و امر مافوق و بالاتر از آن می‌شود، زیرا قاعده این است که "مطلق، عمومیت دارد".

ب - قانونگذار در متن فقره (۱) برای تعبیر از عدم اطاعت امر آمر، دو عبارت مختلف را بکار برده که هر کدام مفهوم جدا دارد: (اول: امتناع صریح از اجرای امر آمر، و دوم: خودداری عمدی از اجرای امر آمر). عبارت اول، امتناع لفظی است؛ یعنی اگر مأمور برای امر به الفاظ صریح بگوید: امر شما را اجراء نمی‌کنم، مرتکب جرم عدم اطاعت شده است، ولو بعداً آنرا اجراء کند. عبارت دوم: امتناع عملی است؛ یعنی اگر مأمور در مقابل امر آمر چیزی نگوید اما در عمل امر او را عمداً اجراء نکند، مرتکب جرم عدم اطاعت شده است. پس اگر مأمور قصد اجرای امر آمر را داشته باشد اما آنرا فراموش کند، مرتکب جرم عدم اطاعت پنداشته نمی‌شود، زیرا عدم اجرای امر آمر عمدی نبوده است.

ج - قید «قانونی بودن امر» این مفهوم را می‌رساند که امتناع صریح یا خودداری عمدی از اجرای امر غیرقانونی آمر، جرم نیست. پاسخ سوال مباحثوی زیر را دریافت کنید!

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرائم نظامی، ماده ۱۴.

فعالیت شماره (۱۰)

سوال مباحثوی:

در رابطه به مامورین ملکی، جزء ۲ ماده سی و دوم قانون مامورین^۱ تصریح می‌کند که «هرگاه مامور امر آمر را خلاف قانون یا مقررات تشخیص دهد، مکلف است موضوع را کتباً به اطلاع آمر برساند، در صورتی که آمر بعد از اطلاع، اجرای امر خود را کتباً تأیید نماید، عواقب اجرای آن متوجه مامور نبوده مسئولیت آن به عهده آمر می‌باشد»

سوال در اینجاست که آیا مامور نظامی در برابر امر غیر قانونی آمر، مثل مامور ملکی عمل می‌کند یا روش دیگری وجود دارد؟

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده چهاردهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جزای عدم اطاعت از امر قانونی آمر در حالت حضر، حد اقل حبس قصیر، و در حالت سفر یا محاربه، حد اکثر حبس قصیر پیش‌بینی شده است. اما نظر به صراحت ماده دوم مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین عسکری^۲، محکوم علیه مدت محکومیت خویش را در داخل قطعه سپری می‌نمایند، زیرا مدت حبس او کمتر از یکسال است.

گفتار دوم- تهدید آمر:

در اصول اداری و بخصوص در امور نظامی اطاعت از آمر لازم و عدم اطاعت تخطی و جرم پنداشته می‌شود. پس تهدید آمر به طریق اولی جرم و قابل مجازات است، و حسب درجات آن از حبس قصیر الی حبس متوسط را شامل می‌گردد. چنانچه ماده پانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین صراحت دارد:

^۱ - قانون مامورین منتشره جریده رسمی ۷۹۰ مؤرخ رجب سال ۱۴۲۰هـ.ق.

^۲ - مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین عسکری، منتشره جریده رسمی، شماره ۱۰۸۶، مؤرخ ۱۳۹۱/۶/۱۱.

- «(۱) هرگاه منسوب نظامی، آمر را به ارتباط اجرای وظایف نظامی به ضرب، جرح یا لت و کوب و یا قتل تهدید نماید، به حد اقل حبس قصیر، محکوم می‌گردد.
- (۲) هرگاه اعمال مندرج فقره (۱) این ماده در زمان سفر یا محاربه ارتکاب یابد، مرتکب به حد اکثر حبس قصیر، محکوم می‌گردد.
- (۳) هرگاه عمل مندرج فقره (۲) این ماده منجر به ضرب، جرح یا لت و کوب آمر در ارتباط به اجرای وظایف نظامی شود، مرتکب به حد اقل حبس متوسط، محکوم می‌گردد.
- (۴) هرگاه عمل مندرج فقره (۳) این ماده در زمان سفر یا محاربه ارتکاب شود، مرتکب به حد اکثر حبس متوسط، محکوم می‌گردد.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده پانزده ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

فهم جرم تهدید آمر، مندرج فقره های (۱ تا ۴) ماده پانزده ضمیمه شماره (۱) کود جزا نیاز به توضیحات زیر دارد:

الف - تهدید مندرج فقره های (۱ تا ۴) ماده فوق، چهار صورت دارد:

۱. تهدید در حالت حضر، بدون اینکه منجر به ضرب، جرح یا لت و کوب شود. جزای آن "سه ماه حبس". فقره (۱).
۲. تهدید در حالت سفر یا محاربه، بدون اینکه منجر به ضرب، جرح یا لت و کوب شود، جزای آن "حد اکثر حبس قصیر". فقره (۲).
۳. تهدید در حالت حضر که منجر به ضرب، جرح یا لت و کوب شده باشد جزای آن "حد اقل حبس متوسط". فقره (۳).
۴. تهدید در حالت سفر یا محاربه که منجر به ضرب، جرح یا لت و کوب شده باشد، جزای آن "حد اکثر حبس متوسط". فقره (۴).

ب - بنا بر توضیحی که در بالا داده شد اکنون نیاز است تا یک اشتباه تاییی در فقره (۳) ماده پانزدهم اصلاح شود؛ و به عوض عبارت «هرگاه عمل مندرج فقره (۲) این ماده ...»، اینطور گفته شود: «هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده ...».

ج - قید «به ارتباط اجرای وظایف نظامی» در فقره (۱)، چنین افاده می‌کند که از منسوب نظامی آمر خود را به ارتباط مسایل دیگری غیر از اجرای وظایف نظامی، تهدید کند، شامل جرم مندرج ماده پانزدهم نمی‌شود، اما ممکن است یک تهدید عادی تلقی گردد و یکی از فقره های مواد ۶۲۳ و ۶۲۴ کود جزا بر وی تطبیق گردد.

د - در فقره (۱) ماده پانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، از چهار نوع تهدید نام برده شده است: ۱- تهدید به ضرب، ۲- تهدید به جرح، ۳- تهدید به لت و کوب، و ۴- تهدید به قتل. اما در فقره (۳) ماده مذکور، از تهدید منجر به قتل، نام برده نشده است. پس چنین سوال مطرح می‌شود: هرگاه تهدید منجر به قتل آمر شود، جزای مرتکب چیست؟

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده پانزده ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

قاعده "تناسب جرم و جزا" در جزاهای پیش‌بینی شده برای جرایم مندرج فقره های (۱ تا ۴) ماده پانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، رعایت شده است. اما شاید بعضی ها به این نظر باشند که تناسب جرم و جزا در فقره (۱) ماده پانزدهم، رعایت نشده است، زیرا با وجود اینکه جرم تهدید به قتل نسبت به جرم تهدید به ضرب، شدید تر است اما برای هردو، جزای حد اقل حبس قصیر تعیین شده است.

گفتار سوم: بغاوت نظامی:

بغاوت به معنی سرکشی و یاغی گری^۱ بوده و در اصطلاح عبارت از انجام هر عمل ضد حاکمیت توسط اتباع است که منتج به اخلال نظم عامه گردد.^۲

در اینجا منظور از بغاوت همان بغاوت به معنی لغوی «سرکشی و یاغیگری» می باشد که به مفهوم ایجاد غوغا، سرو و صدا و شورش مادون در اجتماع علنی در مقابل مافوق است. این عمل در ضمیمه شماره (۱) کود جزا، جرم دانسته شده است.

چنانچه ماده شانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین صراحت دارد: «هرگاه منسوبین نظامی با شور و غوغا در اجتماع علنی در برابر آمر خود با بی اطاعتی یا مقاومت، به تعرض اقدام نماید، این عمل، بغاوت نظامی محسوب شده، مرتکبین آن حسب احوال، طور ذیل مجازات می گردند:

- ۱- در حالت حضر به حبس قصیر.
- ۲- در حالت سفر به حداقل حبس متوسط.
- ۳- در حالت محاربه به حد اکثر حبس متوسط.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده شانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جرم «بغاوت نظامی» مندرج ماده شانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، وقتی تحقق می باید که موارد ذیل بالترتیب صورت گرفته باشد:

الف - نخست آمر، امر صادر کرده باشد.

ب - سپس منسوب نظامی از امر آمر، بی اطاعتی کرده یا در مقابل امر آمر مقاومت کرده باشد.

ج - در قدم سوم، منسوب نظامی به تعرض علیه آمر اقدام نموده باشد، و اقدام به تعرض باید دارای اوصاف ذیل باشد:

۱. اقدام به تعرض توأم با شور و غوغا باشد؛ و
۲. اقدام به تعرض در اجتماع علنی باشد.

^۱ - علی اکبر، دهخدا، فرهنگ دهخدا، واژه بغاوت.

^۲ - نصرالله ستانکزی و دیگران؛ قاموس اصطلاحات حقوقی، (کابل: پروژه امور عدلی و قضایی، ۱۳۸۷)، ص ۵۳.

نکته: واژه «اجتماع علنی» شبیه تعریف مندرج بند اول جزء ۲ ماده ۴ کود جزا است که چنین تعریف شده است: «گفتار وقتی علنی شمرده می‌شود که در محل عام، راه عام یا سایر مواضع طوری به جهر گفته شود ... که اگر شخص در آن جا موجود می‌بود آنرا شنیده می‌توانست.» در اینجا سوال طوری مطرح می‌شود که اگر منسوب نظامی با شور و غوغا در حضور دو یا سه نفر در برابر آمر خود با بی اطاعتی یا مقاومت به تعرض اقدام نماید، آیا حضور دو یا سه نفر، اجتماع علنی پنداشته شده و عمل منسوب نظامی، بغاوت نظامی محسوب می‌شود؟

تفکر انتقادی:

قانونگذار در ماده شانزده ضمیمه شماره (۱) کود جزا، کلمه «منسوبین» را به صیغه جمع ذکر کرده است که ظاهراً طوری وانمود می‌کند که جرم بغاوت نظامی توسط یک نفر منسوب نظامی واقع نمی‌شود. شاید منظور قانونگذار این نباشد. اما بهتر آن بود که به عوض کلمه «منسوبین نظامی»، کلمه «منسوب نظامی» بکار برده می‌شد تا این احتمال وارد نمی‌گردید. اما در متن پشتوی این ماده، «نظامی منسوب» به صیغه مفرد ذکر شده است.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده شانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جزاهای پیش‌بینی شده برای جرم بغاوت نظامی در جزء ۲ و جزء ۳ ماده شانزدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، بطور ثابت تعیین شده است و قانونگذار، صلاحیت اختیاری برای قاضی نگذاشته است. این یک روش بهتر نیست، زیرا شدت و خفت بغاوت نظامی در حالت سفر یا محاربه، فرق می‌کند، و تعیین جزای ثابت (حد اقل حبس متوسط و حد اکثر حبس متوسط) برای حالات مختلف، عدالت را بهتر تأمین نمی‌کند. برای مثال: بهتر آن بود که قانونگذار می‌گفت:

الف - در حالت حضر، به حبس قصیر.

ب - در حالت سفر و یا محاربه، به حبس متوسط.

با این روش، قاضی می‌تواند نظر به شدت و خفت جرم، جزای مناسب را در بین یک سال تا پنج سال، انتخاب کند.

مبحث سوم: جرایم مرتبط به نقض مقررات نظامی:

در برخی موارد منسویین نظامی مقررات نظامی را در قطعه، جزو تام و گارنیزیون رعایت ننموده بلکه برخلاف آن حرکت می‌کنند. نقض این مقررات ممکن است عواقب زیانبار را در بخش نظامی بیار آورد. به همین دلیل است که قانون این اعمال را جرم دانسته و برای آن مجازات پیش‌بینی نموده است. در ذیل به بررسی نقض مقررات نظامی به گونه‌های مختلف پرداخته، هریک را توضیح، تبیین و تحلیل می‌نماییم.

گفتار اول: نقض مقررات اجرای نوکریوالی:

اجرای نوکریوالی برای حفاظت و حراست از قطعه و جزوتام نظامی، یک امر ضروری و الزامی پنداشته شده و عدم رعایت آن سبب ظهور اثرات ناگوار در قطعه نظامی می‌گردد، روی همین دلیل است که ماده هفدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، نقض مقررات اجرای نوکریوالی را جرم پنداشته و برای آن مجازات الی حبس متوسط پیش‌بینی نموده و چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی شامل ترکیب جزوتام نوکریوال که توسط آمر مربوطه جهت جلوگیری از حمله ناگهانی دشمن توظیف شده باشد، مقررات اجرای نوکریوالی را نقض نماید، حسب احوال به حبس قصیر، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب یابد و یا موجب عواقب سنگین^۱ شده باشد، مرتکب حسب احوال به حبس متوسط، محکوم می‌گردد.»^۲

^۱ - عواقب سنگین: تلفات جانی، خساره بزرگ مالی بیشتر از یک میلیون افغانی، بهم خوردن اجرای وظیفه محاربوی، پایین آمدن سطح احضارات و قابلیت محاربوی قطعه یا جزوتام بالاثر تخریب و انهدام وسایط و تجهیزات نظامی، حریق، تخریب دیوها و سایر تأسیسات نظامی می باشد. مأخذ: (جزء ۷ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی)

سوال در رابطه به تعریف عواقب سنگین: در این تعریف حالات متعدد ذکر شده است، مثل (خساره مالی بیش از یک میلیون، انهدام وسایط، تخریب دیوها و غیره...) آیا برای تحقق «عواقب سنگین» اجتماع حالات، شرط است یا اینکه هریک از این حالات به تنهایی، «عواقب سنگین» پنداشته شود؟ اگر هر حالت به تنهایی عواقب سنگین پنداشته میشود در آنصورت قانونگذار باید به عوض حرف «و» حرف «یا» را بکار می برد.

^۲ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده هفدهم.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده هفدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

برای تحقق جرم مندرج «نقض مقررات اجرای نوکریوالی» مندرج ماده هفدهم، تحقق شرایط ذیل

لازمی است:

الف - منسوب نظامی که به نوکریوالی توظیف شده است باید شامل ترکیب جزواتم نوکریوال باشد.

ب - توظیف توسط آمر مربوطه صورت گرفته باشد.

ج - منسوب نظامی به منظور جلوگیری از حمله ناگهانی دشمن، به نوکریوالی توظیف شده باشد.

د - منسوب نظامی مقررات اجرای نوکریوالی را نقض نموده باشد.

تفکر انتقادی:

قانونگذار در ماده هفدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، توظیف شدن منسوب نظامی به اجرای نوکریوالی را به یک منظور (جلوگیری از حمله ناگهانی دشمن) محدود کرده است، در حالی که توظیف به اجرای نوکریوالی به منظوره‌های مختلف صورت می‌گیرد. پس محدود کردن نوکریوالی به یک منظور چنین افاده می‌کند که اگر منسوب نظامی به منظور دیگری غیر از منظوری که قانونگذار تصریح کرده است، به اجرای نوکریوالی توظیف شده باشد و مقررات اجرای نوکریوالی را نقض کند، مرتکب جرم مندرج ماده هفدهم محسوب نمی‌شود.

قانونگذار این کار را در ماده هجدهم در رابطه به نقض مقررات خدمات قراول، نکرده است بلکه چند منظور را به گونه‌ی مثال تصریح کرده سپس با عبارت «و یا سایر اهداف مهم» منظوره‌های خدمات قراول را عمومیت بخشیده و در را باز گذاشته است. این یک روش خوب است. اما روشی را که در ماده هفدهم بکار برده است، روش خوب نیست.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده هفدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جزای جرم نقض مقررات اجرای نوکریوالی در ماده هفدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، نظر به

حالات مختلف، متفاوت پیش‌بینی شده است:

- ۱ - جزای نقض مقررات اجرای نوکریوالی در حالت حضر که هیچ خساره‌ای به بار نیاورده باشد، حبس قصیر است. [فقره (۱)]
- ۲ - جزای نقض مقررات اجرای نوکریوالی در حالت حضر که موجب عواقب سنگین شده باشد، حبس متوسط است. [فقره (۲)]
- ۳ - جزای نقض مقررات اجرای نوکریوالی در حالت سفر یا محاربه که هیچ خساره‌ای به بار نیاورده باشد، حبس متوسط است. [فقره (۲)]

فعالیت شماره (۱۱)

سوال:

جزای نقض مقررات اجرای نوکریوالی در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب سنگین شده باشد چیست؟

گفتار دوم: نقض مقررات خدمات قراول:

رعایت مقررات مربوط به خدمات قراول برای حفاظت سلاح، مهمات، پوسته و منسوبین دیگر، برای شخص موظف یک امر ضروری و واجب التعمیل بوده که نقض آن جرم و شخص نقض کننده مورد پیگرد قانونی قرار می‌گیرد. چنانچه ماده ۱۸ ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می‌کند: «(۱) هرگاه منسوب نظامی شامل ترکیب قراول یا پوسته‌ای که غرض حفاظت سلاح، مهمات، تخنیک محاربوی، یا حفاظت اشخاص تحت نظارت و یا سایر اهداف مهم، توظیف شده باشد، مقررات خدمات قراول را نقض و عمل وی موجب عواقب زیان‌بخش نشده، حسب احوال به جزای نقدی مبلغ ده هزار الی بیست هزار افغانی، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب یابد، مرتکب حسب احوال به حبس قصیر، محکوم می‌گردد.

(۳) هرگاه عمل منسوب نظامی مندرج فقره (۱) این ماده موجب عواقب زیان‌بخشی^۱ گردد که قراول یا پوسته جهت جلوگیری از آن توظیف شده، مرتکب به حد اقل حبس متوسط، محکوم می‌گردد.

(۴) هرگاه عمل مندرج فقره (۳) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب شود، مرتکب به حد اکثر حبس متوسط، محکوم می‌گردد.»

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده هجدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

برای فهم بیشتر جرم مندرج ماده هجدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، توضیح نکات ذیل ضروری است:

الف - جرم «نقض مقررات قراول» با تحقق شرایط ذیل، تحقق می‌یابد:

۱. منسوب نظامی که به خدمات قراول توظیف شده است باید شامل ترکیب قراول باشد.

۲. منسوب نظامی مقررات خدمات قراول را نقض کرده باشد.

ب - نقض مقررات خدمات قراول، از جرایم مطلق (غیر نتیجوی) است، به این معنی که نقض کننده‌ی مقررات خدمات قراول، مجرم شناخته می‌شود ولو نقض او منجر به خساره‌ای نشده باشد. اما وقوع خساره در نتیجه نقض خدمات قراول، موجب تشدید مجازات شده است.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده هجدهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جزایهای نقض مقررات خدمات قراول، در حالت حضر نسبت به حالت سفر یا محاربه، متفاوت

پیش‌بینی شده است که شرح آن قرار ذیل است:

^۱ - عواقب زیان‌بخش: جراحت جسمی اشخاص، خسارات هنگفت مالی مبلغ بیش از یک صد هزار افغانی الی یک میلیون افغانی و عارضه دار ساختن تجهیزات، وسایط دیپوها و سایر تأسیسات نظامی می‌باشد. مأخذ: (جزء ۶ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی) سوال در رابطه به تعریف «عواقب زیان‌بخش»: در این تعریف حالات متعدد ذکر شده است، مثل (خساره مالی بیش از یک صد هزار الی یک میلیون، عارضه دار ساختن تجهیزات و غیره...) آیا برای تحقق «عواقب زیان‌بخش» اجتماع حالات، شرط است یا اینکه هریک از این حالات به تنهایی، «عواقب زیان‌بخش» پنداشته شود؟ اگر هر حالت به تنهایی عواقب زیان‌بخش پنداشته میشود در آنصورت قانونگذار باید به عوض حرف «و» حرف «یا» را بکار می‌برد.

۱- نقض مقررات خدمات قراول در حالت حضر دو صورت دارد:

أ. در صورتی که موجب عواقب زیان بخش نشده باشد، جزای آن نقدی (حسب احوال مبلغ ده هزار الی بیست هزار افغانی) است.

ب. در صورتی که موجب عواقب زیان بخش شده باشد، جزای آن حد اقل حبس متوسط است.

۲- نقض مقررات خدمات قراول در حالت سفر یا محاربه نیز دو صورت دارد:

أ. در صورتی که موجب عواقب زیان بخش نشده باشد، جزای آن حبس قصیر است.

ب. در صورتی که موجب عواقب زیان بخش شده باشد، جزای آن حد اکثر حبس متوسط است.

گفتار سوم: نقض مقررات گزمه:

گزمه و پاسبانی از قطعه و جزواتم های نظامی مسؤولیت خیلی حساس و مهمی است که باید آن را به شیوه درست و دقیق ادا نمود، زیرا اندکترین غفلت و عدم رعایت مقررات مربوط به گزمه ممکن است سبب عواقب و اثرات سنگین و زیانبخش گردد. روی همین اصل ضمیمه شماره (۱) کود جزا، نقض مقررات گزمه را جرم انگاری نموده و برای مرتکب آن جزا پیشینی نموده است. ماده نهم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی شامل ترکیب گزمه، مقررات اجرای گزمه را نقض نمایند، حسب احوال به جزای نقدی مبلغ ده هزار الی بیست هزار افغانی، محکوم می گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب شود، مرتکب به حد اقل حبس قصیر، محکوم می گردد.

(۳) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده موجب عواقب زیانبخش شود مرتکب حسب احوال به حداکثر حبس قصیر، محکوم می گردد.

(۴) هرگاه عمل مندرج فقره (۳) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب شود، مرتکب حسب احوال به حبس متوسط، محکوم می گردد.^۱

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۱۹.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده نهمم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

در یک مقایسه کوتاه میان مواد هفدهم، هجدهم و نهمم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در رابطه به توظیف منسوب نظامی، تفاوت هایی وجود دارد که آنها را در زیر ملاحظه می کنید:

الف - در ماده هفدهم (نقض مقررات اجرای نوکریوالی) قانونگذار گفته است که «منسوب نظامی توسط آمر مربوطه توظیف شده باشد.»

ب - در ماده هجدهم (نقض مقررات خدمات قراول) فقط گفته است که منسوب نظامی توظیف شده باشد اما نگفته که توسط کی توظیف شده باشد.

ج - در ماده نهمم (نقض مقررات گزمه) از توظیف شدن منسوب نظامی هیچ حرفی به میان نیآورده است. این اختلاف در روش قانونگذاری کدام اشکال اساسی را در کار خاارنوال و قاضی ایجاد نمی کند، زیرا معمولاً توظیف توسط آمر مربوطه صورت می گیرد، و تا وقتی که منسوب نظامی توظیف نشده باشد، نقض مقررات توسط او متصور نیست. اما بهتر است که قانونگذار در تحریر متون مواد از روش واحد کار بگیرد تا از مواد قانون برداشتهای متفاوت صورت نگیرد.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده نهمم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جراهای نقض مقررات گزمه، نظر به تفاوت حالات، متفاوت پیش بینی شده است. چون (حالت حضر، حالت سفر، حالت محاربه، و اینکه آیا نقض مقررات موجب عواقب زیان بخش شده است یا خیر).

گفتار چهارم: نقض مقررات خدمات داخله:

توظیف افراد به خدمات داخله، در قطعات نظامی یک امر ضروری و لازمی به شمار می آید و منسوبین نظامی با در نظر داشت رتب و درجات و وظیفوی شان باید به این کار گماشته شوند. بناءً هرگاه منسوب نظامی به خدمات داخله توظیف گردد اما موصوف مقررات مربوط به خدمات داخله را نقض و در اثر آن عواقب زیان بخشی را در اداره بجا بگذارد، موصوف مرتکب جرم شده و قابل مجازات می باشد. چنانچه ماده بیستم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می کند:

« (۱) هرگاه منسوب نظامی مؤظف شامل ترکیب نوکریوال (۲۴) ساعته داخل قطعه که جهت اجرای خدمات داخله توظیف شده، مقررات خدمات داخله را نقض نماید و این عمل وی موجب عواقب زیان بخشی که مؤظف مذکور مکلف به جلوگیری از آن باشد، شود، حسب احوال به حبس قصیر محکوم می گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب شود، مرتکب حسب احوال به جزای حبس متوسط که از دو سال بیشتر نباشد، محکوم می گردد.»

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیستم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

قانونگذار جرم نقض مقررات خدمات داخله مندرج ماده بیستم را نسبت به نقض سایر مقررات (مندرج ماده هفدهم، هجدهم و نوزدهم) کلاً متفاوت پیش بینی کرده است؛ تفاوت اش در این است که نقض مقررات خدمات داخله را از جرایم نتیجوی شمرده است، به این معنی که اگر منسوب نظامی مؤظف، مقررات خدمات داخله را نقض نماید و این عمل وی موجب عواقب زیان بخش نشود، عمل او جرم پنداشته نمی شود. در حالی که قانونگذار، نقض مقررات مندرج مواد هفدهم، هجدهم و نوزدهم را به طور مطلق جرم پنداشته بود، حتی اگر نقض مقررات موجب عواقب زیان بخشی هم نشده باشد. من نمی دانم آیا قانونگذار این تفاوت را آگاهانه به وجود آورده است یا غیر آگاهانه؟ به هر صورت، قاضی مکلف به ظاهر نص می باشد؛ اگر قضیه ای وجود داشته باشد که منسوب نظامی، مقررات خدمات داخله را نقض کرده اما عمل وی موجب عواقب زیان بخشی نشده باشد، نظر به صراحت فقره (۱) ماده بیستم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، قاضی نباید او را مسئول بداند.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیستم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

نقض مقررات خدمات داخله سه حالت دارد که در یک حالت قابل مجازات نبوده و در دو حالت دیگر قابل مجازات می باشد:

حالتی که قابل مجازات نیست عبارت از نقض مقررات در حالت حضر که موجب عواقب زیان بخش نشده باشد، زیرا این عمل جرم پنداشته نشده است.

دو حالتی که قابل مجازات است عبارت اند از: ۱- نقض مقررات خدمات داخله در حالت حضر که موجب عواقب زیان‌بخش شده باشد، قابل مجازات حبس قصیر است. و نقض مقررات خدمات داخله در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب زیان‌بخش شده باشد، قابل مجازات حبس متوسط الی دو سال می‌باشد.

گفتار پنجم: نقض مقررات پروازها یا احضارات برای آن:

مصونیت پروازهای نظامی باید با احتیاط لازم انجام شود تا سبب ضیاع منابع، تخویف مردم و تضعیف روحیه منسوبین نظامی نگردد. بناءً اگر یک منسوب نظامی مقررات مربوط به پروازهای نظامی را رعایت ننماید، قابل مجازات می‌باشد. ماده بیست و یکم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در زمینه چنین صراحت دارد: «(۱) هرگاه منسوب نظامی، مقررات پروازها یا گرفتن احضارات مندرج اصولنامه و دستورالعمل‌های مربوط را نقض نماید و این عمل وی موجب خساره نشده باشد، حسب احوال به جزای نقدی مبلغ بیست الی سی هزار افغانی، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب شود مرتکب حسب احوال به حبس متوسط که از سه سال بیشتر نباشد، محکوم می‌گردد.

(۳) هرگاه نقض مقررات مندرج فقره (۱) این ماده باعث مرگ شخص، تخریب دستگاه پرواز یا سایر عواقب زیان‌بخش و یا سنگین شود، مرتکب به حد اکثر حبس متوسط، محکوم می‌گردد»^۱.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیست و یکم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جرم «نقض مقررات پروازها یا احضارات برای آن» از جرایم مطلق است؛ به این معنی که نقض این مقررات جرم پنداشته شده حتی اگر خساره مالی یا جانی هم به بار نیورده باشد. به بار آمدن خساره مالی یا جانی در نتیجه نقض مقررات، موجب تشدید مجازات می‌شود.

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۲۱.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیست و یکم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

نقض مقررات پروازها یا احضارات برای آن، چهار حالت دارد اما در ماده بیست و یکم، تنها برای سه حالت آن جزا تعیین شده است که آنها را در زیر توضیح می‌دهیم:

۱- جزای نقض مقررات مذکور در حالت حضر که موجب خساره نشده باشد، مبلغ بیست الی سی هزار افغانی است. [فقره (۱) ماده بیست و یکم]

۲- جزای نقض مقررات مذکور در حالت سفر یا محاربه که موجب خساره نشده باشد، حبس متوسط الی سه سال است. [فقره (۲) ماده بیست و یکم].

۳- جزای نقض مقررات مذکور در حالت حضر که موجب خساره (مرگ شخص، تخریب دستگاه پرواز یا سایر عواقب زیان‌بخش و یا سنگین) شده باشد، حد اکثر حبس متوسط است. [فقره (۳) ماده بیست و یکم]

۴- جزای نقض مقررات پروازها یا احضارات برای آن، در حالت سفر یا محاربه که موجب خساره مالی یا جانی شده باشد چیست؟

گفتار ششم: نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی:

آشنایی با چگونگی حفاظت و استعمال تخنیک نظامی، برای منسوبین نظامی یک امر ضروری و بدیهی است. این امر ایجاب می‌نماید تا منسوبین نظامی کلیه مقررات لازم را پیرامون حفاظت و استعمال تخنیک نظامی، رعایت نماید تا عمل موصوف موجب خساره به اداره و ضرر به اشخاص نشود. روی همین اصل، ماده بیست و دوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، نقض این مقررات را جرم پنداشته و برای آن مجازاتی الی حبس متوسط پیشبینی نموده است:

« (۱) هرگاه منسوب نظامی، مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی را نقض نماید و عمل وی موجب جراحات جسمی شخص یا اشخاص یا خساره مالی بالاتر از پنجاه هزار افغانی شود، حسب احوال به حبس قصیر، محکوم می‌گردد.

هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده موجب مرگ شخص یا اشخاص، تخریب تخنیک نظامی، عواقب زیان‌بخش و یا سنگین شود، مرتکب به حد اکثر حبس متوسط، محکوم می‌گردد.^۱

مطلب اول: شرح جرم ماده بیست و دوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

قانونگذار جرم «نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی» مندرج ماده بیست دوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا را از جرایم مقید (نتیجوی) شمرده است؛ به این معنی که اگر نقض این مقررات، موجب خساره نشود، جرم پنداشته نمی‌شود، در حالی که جرم «نقض مقررات پروازها یا احضارات برای آن» مندرج ماده بیست و یکم را از جرایم مطلب (غیر نتیجوی) شمرده بود. این روش دوگانه قانونگذار در عمومی جرایم نظامی مندرج ضمیمه شماره (۱) ملاحظه می‌شود، برخی از این جرایم را مطلق و برخی دیگری را مقید به نتیجه ساخته است. پس اگر جرم نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی منتج به نتیجه نشود، جرم نیست.

مطلب دوم: جزای جرم ماده بیست و دوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

نقض «مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی» پنج حالت دارد که قانونگذار یک حالت آنرا جرم شمرده است. و برای حالات دوم و سوم آن جزا تعیین نموده است. و راجع به حالات چهارم و پنجم، سکوت کرده است، که هرپنج حالت را در زیر ذکر می‌کنیم:

۱- نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی در حالت حضر که موجب جراحات جسمی نشود، و یا موجب خساره مالی کمتر از پنجاه هزار افغانی شود. نقض کننده، مسئولیت جرمی ندارد. [مفهوم مخالف فقره (۱) ماده بیست و دوم]

۲- نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی در حالت حضر که موجب جراحات جسمی یا خساره مالی بالاتر از پنجاه هزار افغانی شود. این عمل جرم بوده و جزای آن، حبس قصیر است. [صراحت فقره (۱) ماده بیست و دوم]

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۲۲.

۳- نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی در حالت حضر که موجب مرگ شخص یا اشخاص، تخریب تخنیک نظامی، عواقب زیان‌بخش و یا سنگین شود، این عمل جرم بوده و جزای آن حد اکثر حبس متوسط است. [صراحت فقره (۲) ماده بیست و دوم]

۴- نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی در حالت سفر یا محاربه که موجب خساره جسمی یا مالی نشود، آیا جرم است؟ و جزای آن چیست؟ قانون ساکت است.

۵- نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی در حالت سفر یا محاربه که موجب خساره جسمی یا مالی شود، آیا جرم است؟ و جزای آن چیست؟ قانون ساکت است.

مطابق ماده هشتم کود جزا:

(۱) تشخیص جرم و تعیین جزاء به اساس قیاس جواز ندارد.

(۲) جرم شمردن و تطبیق هر نوع جزاء بر عملی که در این قانون جرم شناخته نشده و برای آن جزاء معین نشده باشد، جواز ندارد.

فعالیت شماره (۱۲)

کار گروهی:

قبل از اینکه قضیه را مطرح کنیم، باید یاد آور شویم که جراحات جسمی اشخاص، نظر به تعریف مندرج جزء ۶ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، عواقب زیان‌بخش محسوب شده است.

اکنون قضیه از این قرار است: یک نفر منسوب نظامی، در حالت حضر (غیر از سفر یا محاربه)، مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی را نقض نمود، و عمل وی موجب جراحات جسمی اشخاص گردید. به نظر شما خازنوال یا قاضی، مرتکب به کدام یک از جزاهای زیر محکوم می‌شود؟

الف - جزای مندرج فقره (۱) ماده بیست و دوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا (حبس قصیر). زیرا عمل مرتکب موجب جراحات جسمی اشخاص شده است.

ب - جزای مندرج فقره (۲) ماده بیست و دوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا (حد اکثر حبس متوسط). زیرا عمل مرتکب موجب عواقب زیان بخش شده، و جراحت جسمی، عواقب زیان بخش تعریف شده است. ج - هیچکدام.

پاسخ احتمالی:

یکی از پاسخ های احتمالی این است: جراحت جسمی شخص مساوی به عواقب زیان بخش است و مرگ شخص مساوی به عواقب سنگین است. بناء جزای شخصی که مرتکب جراحات جسمی شده است مطابق فقره (۱) ماده بیست و دوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، حبس قصیر است.

گفتار هفتم: نقض مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک:

قانون سلاح ناریه مهمات و مواد منفلقه، طی فقره های (۲ و ۳) ماده دوم، سلاح ناریه، مهمات و مواد منفلقه را چنین تعریف نموده است:

سلاح ناریه: وسیله ای است که توسط آن مهمات بالاثر گاز باروت و سایر مواد احتراقی به مقاصد مختلف انداخت می گردد.

مهمات: مواد ترکیبی است که دارای ترتیبات فونیه (فیوز) بوده و باعث انفلاق می گردد.

مواد منفلقه: ترکیب کیمیاوی حساسی است که دارای ترتیبات فونیه بوده و بالاثر اندک حرارت، ضربه، اصطکاک و شعله منفجر گردیده و شامل باروت، مواد مخربه و مواد منفجره می باشد.^۱

ماده بیست و سوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، نقض مقررات مربوط به استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک را جرم پنداشته و چنین تصریح می کند:

^۱ - قانون سلاح، مهمات و مواد منفلقه، (کابل: جریده رسمی، شماره مسلسل ۸۵۵، سال ۱۳۸۴)، فقرات دوم و سوم ماده ۲.

«(۱) هرگاه منسوب نظامی، مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک را نقض نماید و عمل وی موجب جراحات جسمی شخص یا اشخاص یا خساره مالی شود، حسب احوال به حبس قصیر، محکوم می گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده باعث مرگ شخص یا اشخاص یا عواقب زیان بخش و یا سنگین شود، مرتکب به حد اکثر حبس متوسط، محکوم میگردد»^۱.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیست و سوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

نقض مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک، از جرایم مقید به نتیجه است؛ به این معنی که اگر این نقض، موجب خساره جسمی یا مالی نشود، نقض کننده مسئولیت جزائی ندارد. و در بالا اشاره کردیم که روش قانونگذار در جرم انگاری جرایم نظامی، واحد نبوده بلکه برخی از این جرایم را مطلق و برخی دیگر را مقید به نتیجه ساخته است.

از طرف دیگر، قانونگذار، خساره مالی را بطور مطلق ذکر نموده و مقدار آنرا قید نکرده است، در حالی که خساره مالی ناشی از نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی مندرج ماده بیست و دوم را که در بالا ذکر شد، به بالاتر از پنجاه هزار افغانی قید کرده بود. بنابراین، اطلاق خساره مالی در ماده بیست و سوم، این مفهوم را می رساند که اگر خساره ناشی از نقض مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک، ولو یک افغانی هم باشد، حکم این ماده بر مرتکب تطبیق می شود. زیرا قاعده حقوقی این است که "مطلق عمومیت دارد".

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیست و سوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

در جزاهای نقض مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک، مندرج ماده بیست و سوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، دو ملاحظه وجود دارد که بررسی قضیه را به چالش می کشد: یک: قانونگذار در فقره (۱) ماده فوق الذکر، جزای نقض مقررات که موجب جراحات جسمی اشخاص گردیده باشد را حبس قصیر تعیین کرده است، در حالی که جزای نقض مقررات که موجب

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۲۳.

عواقب زیان‌بخش شده باشد را حد اکثر حبس متوسط تعیین کرده است، و به خاطر نداشتن که جراحات جسمی اشخاص در جزء ۶ ماده چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، عواقب زیان‌بخش تعریف شده است.

دو: احکامی را که قانونگذار برای نقض مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک، در ماده بیست و سوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، تنظیم کرده است، تفکیک نه نموده که آیا این مقررات در حالت حضر نقض شده است یا در حالت سفر یا محاربه. این عدم وضاحت، برای خارتوانان و قضات، حین رسیدگی قضایای نظامی، اشکال می‌آفریند.

گفتار هشتم: نقض مقررات رانندگی:

رعایت مقررات مربوط به رانندگی بر منسوب نظامی لازم و ضروری پنداشته می‌شود تا نقض آن از یک طرف سبب ایجاد خساره به دولت نشود و از طرف دیگر باعث جراحات اشخاص و صدمه رسانیدن به آنان نگردد. ماده بیست و هشتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، نقض مقررات رانندگی را جرم انگاری نموده و چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی، مقررات رانندگی واسطه محاربوی مخصوص یا ترانسپورت نظامی را نقض نماید و این عمل موجب جراحات جسمی شخص یا اشخاص و یا خساره مالی به ارزش بیشتر از پنجاه هزار افغانی شود، حسب احوال به حبس قصیر که از شش ماه بیشتر نباشد، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده باعث مرگ شخص یا تخریب کلی واسطه نظامی و یا عواقب زیان‌بخش شود، مرتکب حسب احوال به حبس متوسط که از سه سال بیشتر نباشد، محکوم می‌گردد.

(۳) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده باعث مرگ اشخاص، اختلال اجرای وظیفه محاربوی یا عواقب سنگین شود، مرتکب حسب احوال به حبس متوسط که از سه سال کمتر نباشد، محکوم می‌گردد.^۱

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۲۸.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیست و هشتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جرم نقض مقررات رانندگی، از جرایم مقید به نتیجه است؛ به این معنی که اگر منسوب نظامی، مقررات رانندگی را نقض کند اما عمل او موجب جراحت جسمی نشود، و یا موجب خساره مالی کمتر از پنجاه هزار افغانی شود، مسئولیت جرمی ندارد.

ملاحظه‌ای راجع به اینکه جراحت جسمی، عواقب زیان‌بخش است اما قانونگذار آنرا در دو فقره جداگانه ذکر نموده و برای هر یک جزای متفاوت تعیین کرده است، این ملاحظه در ماده بیست و هشتم (نقض مقررات رانندگی) نیز وجود دارد.

همچنان احکام جرم نقض مقررات رانندگی مندرج ماده بیست و هشتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، معلوم نیست که بر حالات عادی قابل تطبیق است یا در حالات سفر یا محاربه و یا در هر سه حالت .

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیست و هشتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

راجع به جزای جرم مندرج ماده بیست و هشتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، می‌خواهیم ذهنیت قوی

اشتراک‌کننده‌ها را امتحان کنیم:

فعالیت شماره (۱۳)

سوال ذهنی:

اگر قاضی نظامی در یک قضیه، مرتکب جرم مندرج فقره (۲) ماده بیست و هشتم را به جزای حبس سه سال محکوم کند، و در قضیه دیگر، مرتکب جرم مندرج فقره (۳) این ماده را نیز به جزای حبس سه سال محکوم کند، در تطبیق قانون خطا نکرده است. راز این گپ در کجاست؟

مبحث چهارم: جرایم مرتبط به وسایل و تجهیزات محاربوی:

در این مبحث سعی بعمل آمده تا جرایم مرتبط به وسایل و تجهیزات محاربوی مانند اکتساب غیر قانونی سلاح و تجهیزات نظامی، خرید و فروش سلاح و مهمات، مفقودی اسلحه، مهمات و تجهیزات، نقض مقررات مربوط به استفاده از سلاح و سایر مسایل مرتبط را طی چندین گفتار به ترتیب، مورد بحث و بررسی قرار داده و مجازات هریک از این جرایم را تبیین و تحلیل نماییم.

گفتار اول: اکتساب غیر قانونی سلاح و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی:

اکتساب غیر قانونی سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی، یک عمل جرمی تلقی شده و مرتکب آن قابل پیگرد عدلی و قضایی می باشد. به ویژه اینکه از آنها استفاده غیر قانونی به عمل آید که جرم را سنگین و مجازات آنرا تشدید می کند.

چنانچه ماده بیست و چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی، سلاح، مهمات، مواد منفلقه^۱ و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی مربوط به دولت را طور غیر قانونی اکتساب نماید، حسب احوال به حبس متوسط که از سه سال بیشتر نباشد، محکوم می گردد.»

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده به صورت متوالی، توسط گروه اشخاص با اتخاذ تصمیم قبلی یا توسط شخصی که وسایل و تجهیزات محاربوی تحت حفاظت وی قرار دارد، ارتکاب شود، مرتکب حسب احوال به حبس طویلی که از هفت سال بیشتر نباشد، محکوم می گردد.

(۳) هرگاه عمل مندرج فقره (۲) این ماده در حالت سفر یا محاربه و یا توسط معتمد ارتکاب و موجب عواقب زیان بخش یا سنگین شود، مرتکب حسب احوال به حبس طویلی که از هفت سال کمتر نباشد، محکوم می گردد.»

^۱ - مواد منفلقه: ترکیب کیمیاوی حساسی است که دارای ترتیبات فونیه بوده و بالاثر اندک حرارت، ضربه، اصطکاک و شعله منفجر گردیده و شامل باروت، مواد مخربه و مواد منفجره می باشد.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیست و چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

برای توضیح مفهوم ماده فوق الذکر، بیان مسایل زیر لازمی است:

الف - اکتساب به این معنی است که شخص، شی را به قصد تملک، از آن خود می سازد. ممکن است منظور قانونگذار از کلمه "اکتساب" در فقره (۱) ماده بیست و چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، همین معنی باشد.

ب - جرم متوالی جرمی است که مرتکب با قصد مجرمانه واحد نسبت به مجنی بهای واحد به دفعات به ارتکاب یک نوع جرم مبادرت می کند. مانند شخصی که یک میل تفنگچه را پرزه نموده و روزانه یک پرزه را داخل موزه خود کرده از محل برون می کند. الآن من نمی دانم که آیا منظور قانونگذار از کلمه "متوالی" در فقره (۲) ماده بیست و چهارم، ارتکاب جرم بصورت متوالی به معنی حقوقی آن است یا منظور اش ارتکاب جرم بصورت مکرر است.

ج - جرم مندرج فقره (۲) ماده بیست و چهارم، دو صورت دارد:

صورت اول: اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی که به شکل ذیل ارتکاب یافته باشد:

۱. به صورت متوالی؛

۲. توسط گروهی از منسویین نظامی؛ و

۳. با اتخاذ تصمیم قبلی.

هرگاه یکی از اجزای فوق تحقق نیابد، عمل ارتكابی، وصف جرمی فقره (۲) ماده بیست و چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا را به خود نمی گیرد.

کلمه "گروپ" قابل تعمق است، و شخص متخصص در امور نظامی باید واضح سازد که گروپ متشکل از حد اقل چند نفر می باشد؟

صورت دوم: اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی توسط شخصی که این وسایل و تجهیزات تحت محافظت وی قرار دارد. قابل ذکر است که در ارتکاب این جرم توسط شخص محافظ، شرط نیست که به صورت متوالی، توسط گروهی از محافظین و با اتخاذ تصمیم قبلی صورت گرفته باشد.

نکته: این دو شخص باهم چی فرق دارند:

الف - شخصیکه وسایل و تجهیزات محاربوی تحت حفاظت وی قرار دارد. [فقره (۲) ماده بیست و چهارم]

ب - معتمد. [فقره (۳) ماده بیست و چهارم]

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیست و چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جرم مندرج ماده بیست و چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، هشت حالت دارد که برای پنج حالت

آن جزا تعیین شده است اما برای سه حالت دیگر آن جزا تعیین نشده است، که آنها را در زیر ذکر می‌کنیم:

۱- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی توسط منسوب نظامی در حالت حضر که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین نشده باشد: جزای آن حبس متوسط الی سه سال است. [فقره (۱)].

۲- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی، در حالت حضر توسط گروهی از منسوبین نظامی، به صورت متوالی با اتخاذ تصمیم قبلی، که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین نشده باشد: جزای آن حبس طویل الی هفت سال است. [فقره (۲)].

۳- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی، در حالت حضر توسط شخصی که وسایل و تجهیزات محاربوی تحت حفاظت وی قرار دارد، که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین نشده باشد: جزای آن حبس طویل الی هفت سال است. [فقره (۲)].

۴- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی، در حالت سفر یا محاربه توسط گروهی از منسوبین نظامی، به صورت متوالی با اتخاذ تصمیم قبلی، که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین شده باشد: جزای آن حبس طویل بیش از هفت سال است. [فقره (۳)].

۵- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی، در حالت سفر یا محاربه توسط معتمد، که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین شده باشد: جزای آن حبس طویل بیش از هفت سال است. [فقره (۳)].

۶- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاربوی توسط منسوب نظامی در حالت حضر که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین شده باشد: [جزای آن تعیین نشده است].

۷- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاروبی، در حالت سفر یا محاربه توسط گروهی از منسوبین نظامی، به صورت متوالی با اتخاذ تصمیم قبلی، که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین نشده باشد: [جزای آن تعیین نشده است].

۸- اکتساب غیر قانونی سلاح یا سایر تجهیزات محاروبی، در حالت سفر یا محاربه توسط معتمد که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین نشده باشد: [جزای آن تعیین نشده است].

مطابق ماده هشتم کود جزا:

(۱) تشخیص جرم و تعیین جزاء به اساس قیاس جواز ندارد.

(۲) جرم شمردن و تطبیق هر نوع جزاء بر عملی که در این قانون جرم شناخته نشده و برای آن جزاء معین نشده باشد، جواز ندارد.

فعالیت شماره (۱۴)

سوال مباحثی:

جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و چهارم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، توسط گروهی از منسوبین نظامی با اتخاذ تصمیم قبلی ارتکاب یافته است. مرتکبین به کدام جزا محکوم می‌شوند؟

گفتار دوم: فروش یا خریداری سلاح و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی:

فروش یا خریداری سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی یک عمل جرمی بوده که مرتکب آن حسب احوال به حبس طویل محکوم می‌گردد.

چنانچه ماده بیست و پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی، سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات

محاروبی را که جهت اجرای وظیفه به وی سپرده شده است، بفروشد، فروشنده و خریدار حسب احوال به حبس طویلی که از ده سال بیشتر نباشد، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب یا موجب عواقب زیان‌بخش و یا سنگین شود، مرتکب حسب احوال به حبس طویلی که از ده سال کمتر نباشد، محکوم می‌گردد.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیست و پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

موضوعی که در فقره (۱) ماده بیست و پنجم قابل توضیح است، عبارت «..که جهت اجرای وظیفه به وی سپرده شده است..» می‌باشد. این عبارت یک قید است که بدون تحقق آن، جرم مندرج ماده بیست و پنجم تحقق نمی‌یابد؛ به این معنی که اگر منسوب نظامی یک تجهیز محاربوی که برای او جهت اجرای وظیفه سپرده نشده است را بفروشد، حکم مندرج فقره (۱) ماده بیست و پنج بر وی تطبیق نمی‌شود. پس اگر اینچنین قضیه‌ای جهت رسیدگی به خارنوالی مواصلت کند، خارنوال این عمل مرتکب را چه وصف جرمی خواهد داد.

موضوعی که در فقره (۲) ماده بیست و پنجم قابل توضیح است، حرف [یا] در عبارت «.. در حالت سفر یا محاربه ارتکاب یابد [یا] موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین شود..» حرف [یا] دو حالت را از هم جدا می‌کند. پس فقره (۲) این مفهوم را می‌کند که:

- اگر جرم مندرج فقره (۱) در حال سفر یا محاربه ارتکاب یابد، مرتکب به جزای حبس طویلی که از ده سال کمتر نباشد، محکوم می‌گردد ولو عمل وی موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین نشده باشد.

- همچنان اگر جرم مندرج فقره (۱) در حال حضر ارتکاب یافته باشد و موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین شود. مرتکب به جزای حبس طویلی که از ده سال کمتر نباشد، محکوم می‌گردد.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیست و پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جرم مندرج ماده بیست و پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، چهار حالت دارد که جزای سه حالت آن تعیین شده، و جزای یک حالت دیگر آن تعیین نشده است.

۱- ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و پنجم در حالت حضر که موجب عواقب زیان‌بخش یا

سنگین نشده باشد. جزای آن حبس طویل که از ده سال بیشتر نباشد. [فقره (۱) ماده بیست و پنجم]

۲- ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و پنجم در حالت حضر که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین شده باشد. جزای آن حبس طویل که از ده سال کمتر نباشد. [فقره (۲) ماده بیست و پنجم]

۳- ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و پنجم در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین نشده باشد. جزای آن حبس طویل که از ده سال کمتر نباشد. [فقره (۲) ماده بیست و پنجم]

۴- ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و پنجم در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب زیان‌بخش یا سنگین شده باشد. [جزای آن تعیین نشده است].

گفتار سوم: مفقودی سلاح و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی:

مفقودی سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاربوی، که به منسوب نظامی جهت اجرای وظیفه به او سپرده شده است اما در اثر عدم رعایت مقررات لازم برای نگهداری آن از نزد موصوف مفقود شود، حسب احوال جرم ارتكابی به پرداخت دو چند قیمت اسلحه و یا حبس محکوم می‌گردد.

چنانچه ماده بیست و ششم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی وسایل، تجهیزات، مهمات و سلاح خفیه فردی (تفنگچه، کلاشینکوف، کلکوف، درازنوف، M۴، M۱۶ و امثال آن) را که جهت اجرای وظیفه به وی سپرده شده، بالاثتر نقض مقررات حفاظت آن، مفقود نماید، به دو چند قیمت تجهیزات یا سلاح مفقود شده، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه منسوب نظامی وسایل، تجهیزات یا سلاح قیمتی مانند دوربین شب بین جی پی اس، سنایپر و امثال آن یا سلاح ثقیله که جهت اجرای وظیفه به وی سپرده شده را بالاثتر نقض مقررات حفاظت آن مفقود نماید، مرتکب آن به حبس متوسط که از سه سال بیشتر نباشد، محکوم می‌گردد.

(۳) هرگاه عمل مندرج فقره (۲) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب یابد یا موجب عواقب زیان‌بخش و یا سنگین شود، مرتکب به حد اکثر حبس متوسط، محکوم می‌گردد.

(۴) هرگاه منسوب نظامی حین وظیفه، مجروح، شهید یا اسیر گردد و از نزد وی سلاح، تجهیزات و

مهمات مفقود یا تخریب گردد، منسوب نظامی یا بازماندگان وی هیچگونه مسؤولیت جزایی نداشته و مکلف به پرداخت خساره وارده نمی باشند^۱.

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیست و ششم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

موضوعات ذیل قابل شرح است:

الف - نمونه هایی از اسلحه و تجهیزات محاربوی که قانونگذار در فقره های (۱ و ۲) ماده بیست و ششم از آنها نام برده است مثالی می باشد نه حصری.

ب - قانونگذار برای تفکیک میان جرم مندرج فقره (۱) و جرم مندرج فقره (۲)، «قیمتی بودن اسلحه و تجهیزات محاربوی» را معیار گذاشته است. بنابراین:

- اگر سلاح یا تجهیز محاربوی مفقود شده، قیمتی نباشد، مرتکب به دو چند تجهیز یا سلاح مفقود شده، محکوم می گردد.

- و اگر سلاح یا تجهیز محاربوی مفقود شده، قیمتی باشد، مرتکب به جزای حبس متوسط که از سه سال بیشتر نباشد، محکوم می گردد.

فعالیت شماره (۱۵)

مثال عملی:

بر مبنای معیاری که قانونگذار جهت تفکیک میان جرم مندرج فقره (۱) و جرم مندرج فقره (۲) ماده بیست و ششم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، گذاشته است؛ یعنی (قیمتی بودن سلاح و سایر تجهیزات محاربوی). یک مثال عملی قابل طرح است:

- مفقود کننده «کلکوف» مندرج فقره (۱) ماده بیست و پنجم، به دو چند قیمت کلکوف، محکوم می گردد.

- و مفقود کننده «دور بین شب بین جی پی اس» مندرج فقره (۲) این ماده، به جزای حبس متوسط که از سه سال بیشتر نباشد، محکوم می گردد. آیا قیمت کلکوف بیشتر است یا قیمت دور بین.

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۲۶.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیست و ششم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

جرم مندرج ماده بیست و ششم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، هفت حالت دارد که جزای چهار حالت

آن تعیین شده، و جزای سه حالت دیگر آن تعیین نشده است.

۱- جزای مفقودی اسلحه و تجهیزات مندرج فقره (۱) ماده بیست و ششم، در حالت حضر: محکومیت

به دو چند قیمت شی مفقود شده. [فقره (۱) ماده بیست و ششم]

۲- جزای مفقودی اسلحه و تجهیزات مندرج فقره (۲) این ماده، در حالت حضر: حبس متوسط که از سه

سال بیشتر نباشد. [فقره (۲) ماده بیست و ششم]

۳- جزای مفقودی اسلحه و تجهیزات مندرج فقره (۲) این ماده، در حالت سفر یا محاربه: حد اکثر حبس

متوسط. [فقره (۳) ماده بیست و ششم].

۴- جزای مفقودی اسلحه و تجهیزات مندرج فقره (۲) این ماده، در حالت حضر که موجب عواقب

زیان بخش و یا سنگین شده باشد: حد اکثر حبس متوسط. [فقره (۳) ماده بیست و ششم].

۵- جزای مفقودی اسلحه و تجهیزات مندرج فقره (۲) این ماده، در حالت سفر یا محاربه که موجب

عواقب زیان بخش و یا سنگین شده باشد: [تعیین نشده است].

۶- جزای مفقودی اسلحه و تجهیزات مندرج فقره (۱) این ماده، در حالت سفر یا محاربه که موجب

عواقب زیان بخش و یا سنگین، نشده باشد: [تعیین نشده است].

۷- جزای مفقودی اسلحه و تجهیزات مندرج فقره (۱) این ماده، در حالت سفر یا محاربه که موجب

عواقب زیان بخش و یا سنگین، شده باشد: [تعیین نشده است].

گفتار چهارم: از بین بردن و عارضه دار ساختن سلاح و سایر تجهیزات محاربوی:

از بین بردن و عارضه دار ساختن سلاح، مهمات، تکنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات

محاربوی، به صورت عمدی، یکی از جرایم سنگین نظامی بوده که مرتکب آن حسب احوال به حبس

طویلی که از ده سال کمتر نباشد، و یا حبس دوام درجه ۲، محکوم به مجازات می گردد. چنانچه ماده

بیست و هفتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی، سلاح، مهمات یا تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی را عمداً عارضه دار ساخته و یا از بین ببرد، حسب احوال به حبس طولی که از ده سال کمتر نباشد، محکوم می‌گردد.

(۲) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب و موجب عواقب زیان‌بخش شود، مرتکب حسب احوال به حد اکثر حبس طویل، محکوم می‌گردد.

(۳) هرگاه عمل مندرج فقره (۱) این ماده در حالت سفر یا محاربه ارتکاب و موجب عواقب سنگین گردد، مرتکب حسب احوال به حبس دوام درجه (۲)، محکوم می‌گردد.

(۴) هرگاه منسوب نظامی طبق تجویز مقامات ذیصلاح، سلاح یا مهمات، تخنیک نظامی و یا سایر وسایل و تجهیزات محاروبی را که امکان نجات و دسترستی به آن ممکن نباشد و خطر به دسترس قرار گرفتن آن به دشمن موجود باشد از بین ببرد، از احکام مندرج فقره های (۱ و ۲) این ماده مستثنی می‌باشد.^۱

مطلب اول: شرح جرم مندرج ماده بیست و هفتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

نکات ذیل قابل توضیح است:

الف - جرم مندرج فقره (۱) این ماده، از جرایم عمدی است. پس در اینجا یک سوال مطرح می‌شود اینکه: اگر منسوب نظامی سلاح، مهمات یا تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی را در اثر اهمال یا بی‌احتیاطی (خطا) عارضه دار سازد، مسئولیت او چیست؟

ب - قانونگذار در مواد قبلی (قبل از ماده بیست و هفتم)، اعمالی که موجب عواقب زیان‌بخش یا عواقب سنگین می‌شد، تحت حکم واحد قرار می‌داد. اما در ماده بیست و هفتم، برخلاف معمول، هر یک از عواقب زیان‌بخش و سنگین را در فقره های (۱ و ۲) این ماده، تحت احکام جداگانه قرار داده است. اشکالی ندارد.

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۲۷.

مطلب دوم: جزای جرم مندرج ماده بیست و هفتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

نوت: طوری که قبلاً گفتیم: جرایم مندرج ماده بیست و هفتم، جرایم عمدی است. قانون راجع به ارتکاب این جرایم به طور خطا، حکمی بیان نکرده است. ارتکاب جرایم مندرج ماده بیست و هفتم به طور عمدی در شش حالت متصور است که قانونگذار برای سه حالت آن جزا تعیین نموده، اما راجع به سه حالت آن سکوت کرده است. شرح حالات قرار ذیل است:

- ۱- جزای ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و هفتم، در حالت حضر که موجب عواقب زیان بخش یا سنگین نشده باشد: حبس طویل که از ده سال کمتر نباشد. [فقره (۱) ماده بیست و هفتم].
- ۲- جزای ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و هفتم، در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب زیان بخش شود: حد اکثر حبس طویل. [فقره (۲) ماده بیست و هفتم].
- ۳- جزای ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و هفتم، در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب سنگین شود: حبس دوام درجه (۲). [فقره (۳) ماده بیست و هفتم].
- ۴- جزای ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و هفتم، در حالت حضر که موجب عواقب زیان بخش یا سنگین شود: [قانون حکمی بیان نکرده است].
- ۵- جزای ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و هفتم، در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب زیان بخش نشود: [قانون حکمی بیان نکرده است].
- ۶- جزای ارتکاب جرم مندرج فقره (۱) ماده بیست و هفتم، در حالت سفر یا محاربه که موجب عواقب زیان بخش یا سنگین نشود: [قانون حکمی بیان نکرده است].

فعالیت شماره (۱۶)

فرضیه:

در یک حالت محاربوی و بعد از اینکه مقام ذیصلاح برای منسوبین نظامی دستور عقب نشینی داد و همه عقب نشینی کردند، یکی از منسوبین نظامی بعضی تجهیزات نظامی را که خطر به دسترس قرار گرفتن آن به دشمن موجود بود از بین برد بدون اینکه دستوری از طرف مقامات ذیصلاح دریافت کند زیرا در آن لحظه مخابره از فعالیت بازمانده بود. آیا این منسوب نظامی مسئول از بین بردن تجهیزات نظامی محسوب میشود یا خیر؟

گفتار پنجم: انداخت بی مورد:

سلاح، مهمات و تجهیزات نظامی که برای منسوب نظامی جهت اجرای وظیفه توزیع شده است، حیثیت امانت را نزد او دارد و نباید از آن بی مورد و در حالات غیر ضروری استفاده نماید. زیرا این امر از یک طرف سبب ضیاع منابع دولتی گردیده و از سوی دیگر باعث ایجاد ترس و اضطراب در میان هم‌مسلمانان و سایر مردم می‌گردد. روی همین دلیل است که ماده سی‌ام ضمیمه شماره (۱) کود جزا، این عمل را جرم پنداشته و چنین تصریح می‌کند:

«هرگاه منسوب نظامی بدون دلایل موجه و خلاف مقررات نظامی، انداخت نماید، حسب احوال به حبس قصیر الی شش ماه، محکوم می‌گردد»^۱.

^۱ - همان، ماده ۳۰.

نتیجه گیری فصل دوم:

در فصل دوم این جزوه آموزشی، مصادیق جرایم نظامی مورد بحث و بررسی قرار گرفت، که این مصادیق، موارد مختلف دارند، چون جرایم مربوط به اجرای وظیفه نظامی، جرایم ناشی از عدم اطاعت از اوامر مافوق نظامی، جرایم مرتبط به نقض مقررات نظامی و جرایم مرتبط به وسایل و تجهیزات محاربوی. بعد از بحث و بررسی مصادیق جرایم نظامی به نتایج زیر دست یافتیم:

۱- جرایم مربوط به اجرای وظیفه نظامی: این جرم شامل موارد ذیل می شود:

أ. تعلل از انجام وظیفه (ماده ۹ ضمیمه شماره (۱) کود جزا): این جرم از جرایم عمدی است که منسوب نظامی قصداً آنرا مرتکب می شود. این جرم وقتی تحقق می یابد که منسوب نظامی بخاطر اینکه مکلفیت و وظیفوی خود را انجام ندهد، حيله ای می کند یا بهانه ای می تراشد که دور از واقعیت می باشد. جزای این جرم نظر به حالت و وضعیت، فرق می کند، جزای آن در حالت سفر یا محاربه نسبت به حالت حضر، شدیدتر است. همچنان به بار آمدن عوقب زیان بخش یا سنگین در نتیجه این جرم، جزای آنرا تشدید می کند.

ب. سهل انگاری در کمک رسانی (ماده ۲۹ ضمیمه شماره (۱) کود جزا): این جرم وقتی بطور خطا ارتکاب می یابد که در نتیجه سهل انگاری منسوب نظامی واقع شود. اما اگر منسوب نظامی بدون دلیل مؤجه از کمک رسانی ابا و ورزد، در آنصورت می توان گفت که این جرم عمداً ارتکاب یافته است. جزای این جرم نظر به حالات مختلف و وضعیت های مختلف چون وقوع آن در حضر یا در سفر یا محاربه، و به بار آمدن خسارات مالی، فرق می کند.

ج. غیابت خودسرانه (ماده ۱۰ ضمیمه): این جرم زمانی تحقق می یابد که غیابت منسوب نظامی بیش از یکسال طول بکشد. سرباز از این حکم مستثنی است.

د. تسلیمی به دشمن (ماده ۱۱ ضمیمه): جرم بودن یا نبودن این عمل بستگی به معاذیر دارد؛ اگر تسلیمی منسوب نظامی به دشمن بنا بر معاذیر موجه باشد در آنصورت از مسئولیت جزائی معاف، و به تأدیب وی اکتفا می شود، در غیر آن، مرتکب قابل مجازات می باشد.

ه. فرار از صحنه محاربه یا امتناع از استعمال سلاح (ماده ۱۲ ضمیمه): در ارتکاب این جرم، انگیزه یا نیت، تأثیر خود را دارد؛ اگر ارتکاب این عمل با سوء قصد باشد، جزای آن نسبت به ارتکاب آن بدون سوء قصد، شدیدتر می‌باشد.

و. تسلیمی وسایل و تجهیزات پیشبرد جنگ به دشمن (ماده ۱۳ ضمیمه): این عمل وقتی تجرم پنداشته می‌شود که منسوب نظامی آنرا بطور عمدی مرتکب شده باشد. قید کلمه «عمداً» در این ماده چنین افاده می‌کند که ارتکاب این عمل در نتیجه سهو یا خطا، جرم پنداشته نمی‌شود.

ز. افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی (ماده ۳۱ ضمیمه): این عمل با قصد جرمی (عمدی) و با خطای جرمی (نقض مقررات) ارتکاب می‌یابد. جزای ارتکاب عمدی نسبت به ارتکاب آن در نتیجه خطا، شدیدتر می‌باشد. همچنان به بار آمدن خسارات مالی نیز در تشدید جزا، تأثیر دارد.

۲- جرایم ناشی از عدم اطاعت از آمر مافوق نظامی: این جرایم شامل عدم اطاعت از امر آمر، تهدید آمر، و بغاوت نظامی می‌باشد. این جرایم بطور عمدی ارتکاب می‌یابد. جزاهای هریک از آنها نظر به حالات و وضعیت های مختلف چون حالت حضر، حالت سفر یا محاربه، فرق می‌کند. همچنان به بار آمدن خسارات مالی چون عواقب زیان‌بخش یا سنگین نیز در تشدید مجازات، تأثیر دارد.

۳- جرایم مرتبط به نقض مقررات نظامی (مواد ۱۷ تا ۲۳ و ماده ۲۸ ضمیمه): این جرایم شامل نقض مقررات اجرای نوکریوالی، نقض مقررات خدمات قراول، نقض مقررات گزمه، نقض مقررات خدمات داخله، نقض مقررات پروازها یا احضارات برای آن، نقض مقررات حفاظت و استعمال تخنیک نظامی، نقض مقررات استعمال سلاح، مهمات، مواد منفلقه و سایر مواد خطرناک، و نقض مقررات رانندگی می‌شود. نقض مقررات می‌تواند بطور عمدی (با قصد جرمی) یا بطور خطا (در نتیجه سهل انگاری) ارتکاب یابد، که قانون هر دو حالت را جرم شمرده و میان آنها در مجازات، تفکیک نکرده است.

۴- جرایم مرتبط به وسایل و تجهیزات محاربوی: این جرایم شامل موارد زیر می‌باشد:

أ. اکتساب غیر قانونی سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی (ماده ۲۴ ضمیمه): اکتساب غیر قانونی سلاح و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی به این معنی است که منسوب نظامی آنرا در تصرف مالکانه خود قرار دهد. این عمل بطور انفرادی و بطور دسته جمعی توسط یک گروه با اتخاذ تصمیم قبلی، ارتکاب می‌یابد که جزای حالت دومی نسبت به اولی شدیدتر است. همچنان جزای این جرم نظر به حالات و وضعیت های مختلف (حالت حضر، سفر یا محاربه) یا به بار آمدن خسارات مالی، از حیث شدت و خفت، فرق می‌کند.

ب. فروش یا خریداری سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی (ماده ۲۵ ضمیمه): این جرم از جرایم عمدی است. عمل مرتکب وقتی جرم پنداشته می‌شود که سلاح و سایر تجهیزات محاروبی، جهت اجرای وظیفه به مرتکب سپرده شده باشد. به این معنی که اگر منسوب نظامی سلاحی را بفروشد که جهت اجرای وظیفه به وی سپرده نشده است، عمل ارتكابی او وصف جرمی مندرج ماده ۲۵ ضمیمه شماره (۱) کود جزا را به خود نمی‌گیرد. اما ممکن است وصف جرمی دیگری داشته باشد.

ج. مفقودی سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر وسایل و تجهیزات محاروبی (ماده ۲۶ ضمیمه): این جرم از جرایمی است که بطور خطا (در نتیجه اهمال، بی احتیاطی، غفلت و امثال آنها) ارتکاب می‌یابد. شدت یا خفت جزا بستگی به قیمت سلاح مفقود شده دارد. همچنان ارتکاب آن در حالت حضر، سفر یا محاربه، تأثیر در شدت و خفت جزا دارد.

د. از بین بردن و عارضه دار ساختن سلاح، مهمات، مواد منفلقه، تخنیک نظامی و سایر تجهیزات محاروبی (ماده ۲۷ ضمیمه): این جرم بطور عمدی ارتکاب یابد. قانون از وقوع آن بطور خطا ذکر نکرده است. جزای ارتکاب این جرم در حالت سفر یا محاربه نسبت به حالت حضر، شدیدتر است. همچنان به بار آمدن خسارات مالی (عواقب زیان‌بخش یا سنگین نیز در شدت جزا تأثیر دارد. منسوب نظامی فقط در یک حالت راجع به از بین بردن سلاح، مهمات، تخنیک نظامی یا سایر تجهیزات محاروبی، مسئول پنداشته نمی‌شود که آنرا طبق تجویز مقامات ذیصلاح تخریب

نموده باشد، آن هم در حالی که امکان نجات و دسترسی به آن ممکن نباشد و خطر به دسترس قرار گرفتن آن به دشمن موجود باشد.

۵. انداخت بی مورد (ماده ۳۰ ضمیمه): انداخت بی مورد وقتی جرم پنداشته می شود که بدون دلایل موجه و خلاف مقررات نظامی، صورت گرفت باشد.

فصل سوم

احکام مرتبط به جرایم نظامی

اهداف:

- در ختم این جلسه آموزشی، اشتراک کننده‌ها قادر به اجرای امور زیر خواهند بود:
- تشخیص و تطبیق جزاهای تکمیلی مرتبط به جرایم نظامی مطابق قانون؛
  - اجرای صحیح حبس تنفیذی منسوبین نظامی در قطعه؛ و
  - تشخیص تخلفات نظامی و احاله قضایای تخلف به مراجع ذیصلاح تأدیبه.

عناوین:

- ساحه تطبیق ضمیمه شماره (۱) کود جزا، و الغای برخی قوانین نظامی با انفاذ آن:
- موضوعات تکمیلی؛
- سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین نظامی در قطعه؛ و
- تخلفات نظامی.

فصل سوم

احکام مرتبط به جرایم نظامی

در این فصل، احکام مرتبط به جرایم نظامی را در مباحث جداگانه بیان می‌کنیم.

مبحث اول: ساحه تطبیق ضمیمه شماره (۱) کد جزا، و الغای برخی قوانین نظامی:

این مبحث شامل دو گفتار می‌باشد که در گفتار اول، ساحه تطبیق ضمیمه شماره (۱) کد جزا در مورد جرایم نظامی، بیان می‌شود و در گفتار دوم، از قوانین و مقرراتی نام برده می‌شود که با انفاذ ضمیمه مذکور، ملغی شده‌اند.

گفتار اول: ساحه تطبیق ضمیمه شماره (۱) کد جزا در مورد جرایم نظامی:

احکام این ضمیمه بالای اشخاص ذیل تطبیق می‌گردد:

- ۱- منسوبین نظامی.
- ۲- شخصی که منسوب بر حال قطعات نظامی بوده و میعاد خدمت وی طبق قانون تکمیل نگردیده باشد.
- ۳- شخصی که منسوب قوت‌های احتیاط بوده و در زمان برحالی مرتکب عمل جرمی گردیده و به خاطر انجام تحقیقات و محاکمه احضار می‌گردد.
- ۴- شخصی که با استفاده از اسناد تزویری انفکاک خود را از صفوف قطعات نظامی حاصل نموده باشد.
- ۵- شخصی که از صفوف سکتور نظامی فرار نموده و گرفتار گردیده باشد.
- ۶- اشخاصی که صلاحیت رسیدگی قضایی جرم آنها طبق قوانین نافذ کشور، میثاق‌ها، پیمان‌ها و موافقتنامه‌های بین‌المللی به محکمه نظامی تفویض شده باشد.
- ۷- شخصی که حین محاربه منسوبین نظامی را همراهی می‌نمایند
- ۸- منسوبین ملکی سکتور نظامی که در محلات نظامی مرتکب جرایم نظامی مندرج این ضمیمه گردند.

۹- پولیس محلی و ساختارهای مشابه به آن^۱.

هرگاه اشخاص مندرج ماده پنجم این ضمیمه، مرتکب جرایم فساد اداری یا سایر جرایمی گردند که در این ضمیمه پیشینی نگردیده است، مطابق احکام مربوط مجازات می گردند^۲. احکام مربوط به نقض سایر مقررات نظامی و تخلفات انضباطی در سند تقنینی مربوطه تنظیم میگردد.^۳

گفتار دوم: الغای برخی قوانین نظامی با انفاذ ضمیمه شماره (۱) کود جزا:

ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، از تاریخ توشیح (۱۳۹۷/۶/۱۴هـ) نافذ و درجیده رسمی نشر گردیده است، و با انفاذ آن احکام اسناد تقنینی ذیل ملغی گردیده است:

۱- قانون جرایم عسکری منتشره جریده رسمی شماره ۶۰۴ مورخ ۱۶ حمل سال ۱۳۶۵ با تعدیلات آن منتشره جراید رسمی شماره (۶۸۸) مورخ ۱۵ حمل سال ۱۳۶۸ و شماره (۷۸۱) مورخ ۳۰ اسد سال ۱۳۷۴.

۲- قانون جزای عسکری منتشره جریده رسمی شماره (۹۴۴) مورخ ۱۰ ثور سال ۱۳۸۷.

۳- جزء ۱ ماده چهارم و جزء ۱ ماده پنجم مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی منسویین عسکری منتشره جریده رسمی شماره (۱۰۸۶) مورخ ۱۱ سنبله سال ۱۳۹۱.

۴- اجزای ۲ و ۳ ایزاد فقره (۳) در ماده ۹۱۶ کود جزا منتشره جریده رسمی شماره (۱۲۸۶) مورخ ۱۵ حوت سال ۱۳۹۶.

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۵.

^۲ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۶.

^۳ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۳۴.

مبحث دوم- موضوعات تکمیلی:

در این مبحث به بررسی آن عده از موضوعاتی می‌پردازیم که متعلق به جزاهای تکمیلی بوده و چگونگی تطبیق آن بالای مرتکبین جرایم نظامی را بیان می‌کند.

گفتار اول: انفصال از وظیفه:

هرگاه منسوب نظامی مرتکب جرمی گردند که بالاتر آن از طرف محکمه ذیصلاح نظامی محکوم به حبس بیشتر از دو و نیم سال شود، مرتکب علاوه بر سپری نمودن حبس، به انفصال از وظیفه نیز محکوم می‌گردد.

چنانچه ماده هفتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هرگاه افسر، بریدمل یا ساتنمن به حبس تنفیذی بیش از دو سال و شش ماه، محکوم گردد، محکمه وی را به انفصال از وظیفه نیز محکوم می‌نماید.

(۲) هرگاه سرباز به حبس تنفیذی بیش از یک سال محکوم گردد از وظیفه منفصل می‌گردد.

(۳) منسوب نظامی که به جزای الی یک سال حبس تنفیذی محکوم گردد، مدت حبس محکوم بهای خویش را مطابق سند تقنینی مربوط^۱ در قطعه نظامی سپری می‌نماید.^۲

^۱ - چنانچه ماده دوم مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین عسکری در زمینه چنین صراحت دارد: «منسوبین عسکری که به اثر ارتکاب جرم وظیفوی به حکم قطعی محکمه به حبس تنفیذی الی یک سال محکوم گردند، در صورتی که واجد شرایط ذیل باشند مدت محکومیت خویش را در داخل قطعه سپری می‌نمایند:

۱- معتاد به مواد مخدر نباشند.

۲- دارای سلوک نیک باشند.

۳- قبلاً به ارتکاب جرم دیگری به مجازات حبس بیش از یک سال محکوم نگردیده باشند.»

همچنان ماده سوم این مقرر پیرامون طرز سپری نمودن مدت محکومیت در قطعه چنین صراحت دارد:

« محکومین مندرج ماده دوم این مقرر در زمان سپری نمودن مدت محکومیت مانند سایر منسوبین عسکری به انجام خدمات محوله مکلف می‌باشند.»^۱

^۲ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۷.

فعالیت شماره (۱۷)

سوالات مباحثی:

- ۱- با در نظر داشت ماده ۱۷۲ کود جزا، آیا جزای مندرج فقره های (۱ و ۲) ماده هفتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، (انفصال از وظیفه)، جزای تبعی است یا تکمیلی؟
- ۲- آیا حکم مندرج اجزای (۱) و (۲) ماده هفتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، بر طلاب مؤسسات تعلیمی و تحصیلی نظامی و اشخاصی که قطعات نظامی را در محاربه همراهی می کنند، قابل تطبیق است یا خیر؟ زیرا نظر به تعریف جزء ۱ ماده چهارم این ضمیمه، آنها منسوب نظامی هستند.

گفتار دوم: کسر معاش به عنوان بدیل حبس:

هرگاه منسوب نظامی مرتکب جرمی گردد که بالاثر آن به حبس الی شش ماه محکوم گردد، محکمه صلاحیت دارد که یک قسمت از معاش او را منحیث بدیل حبس، کسر و به حساب دولت واریز نماید. چنانچه ماده سی و سوم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می کند:

«هرگاه منسوب نظامی مرتکب جرمی شود که جزای آن حبس الی شش ماه باشد، محکمه نظامی^۱ می تواند به عوض جزای حبس، به کسر یک بر سه حصه معاش مرتکب الی شش ماه حکم نماید. معاش کسر شده محکوم علیه به حساب واحد دولتی تحویل بانک می شود.

نکته:

بین این جزای نقدی و جزای نقدی مندرج فقره (۲) ماده دهم این ضمیمه، چگونه توفیق می آورید؟

۱ - محکمه نظامی که در قانون تشکیل و صلاحیت محاکم عسکری، به نام محکمه عسکری یاد شده است، عبارت از محکمه ای است که جهت رسیدگی جرایم وظیفوی منسوبین عسکری و اشخاص تابع قوانین نظامی ایجاد می شود. (محتوای فقره اول ماده دوم قانون تشکیل و صلاحیت محاکم عسکری).

گفتار سوم: جبران خساره:

وارد نمودن هر نوع ضرر به دولت و اشخاص در اثر بی احتیاطی و غفلت موجب جبران خساره می‌باشد، مگر اینکه وقوع ضرر ناشی از حوادث غیر مترقبه و یا اسباب مجبره باشد. چنانچه ماده هشتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هرگاه منسوب نظامی در اثر بی احتیاطی، غفلت، و یا عدم رعایت مقررات مربوط، حین اجرای وظیفه، ضرر مادی به دولت یا شخص وارد نماید، بعد از تثبیت خساره وارده، مکلف به پرداخت آن می‌باشد.

(۲) هرگاه منسوب نظامی در حالت سفر یا محاربه احکام مقررات مربوط را رعایت نموده باشد ولی با آن هم به اثر وقوع حادثه ضرر عاید شده باشد، مسئولیت متوجه وی نمی‌باشد.

(۳) محکمه می‌تواند پرداخت جبران خساره مندرج فقره (۱) این ماده را به اقساط الی یک سال،

حکم نماید.»^۱

نوت: ضرر رساندن عمدی، به طریق اولی، جبران خساره در قبال دارد.

سوال: آیا در جرایم نظامی، عائد کردن ضرر معنوی متصور است یا خیر، اگر است چگونه می‌توان آنرا جبران کرد؟

^۱ ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۸.

مبحث سوم- سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین نظامی در قطعه:

یکی از ایجابات وظیفه نظامی این است که باید منسوبین نظامی همیشه در قطعات و جزو و تام های نظامی موجود باشند و وظایف محوله را عندالموقع اجرا نمایند تا هیچگونه خللی در تأمین نظم و امنیت عامه به وجود نیاید. روی همین دلیل است که در صورت اكمال شرایط، آنده منسوبین نظامی که محکوم به جزا شده اند، در برخی موارد به جای سپری نمودن حبس در زندان، مدت محکومیت شان را در قطعه نظامی سپری می کنند.

گفتار اول: طرز سپری نمودن مدت محکومیت در قطعه نظامی:

با توجه به حساسیت و وظیفوی، و ضرورت مبرمی که به منسوبین نظامی احساس می شود، در صورت ارتکاب جرایم خفیف و محکومیت به جزای حبس الی یک سال، و در صورت تکمیل شرایط، از فرستادن محکومین نظامی به محابس خودداری صورت گرفته و در عوض، مدت محکومیت شان را در قطعه نظامی سپری می نمایند.

فقره (۳) ماده هفتم ضمیمه شماره (۱) کود جزا، در زمینه چنین صراحت دارد:

«(۳) منسوب نظامی که به جزای الی یک سال حبس تنفیذی محکوم گردد، مدت حبس محکوم

بهای خویش را مطابق سند تقنینی مربوط در قطعه نظامی سپری می نماید.»^۱

ماده دوم مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین عسکری، در رابطه به زمان حبس در قطعه و شرایط آن، و چگونگی سپری نمودن و محدودیت های آن، چنین صراحت دارد: «منسوبین عسکری که به اثر ارتکاب جرم وظیفوی به حکم قطعی محکمه به حبس تنفیذی الی یک سال محکوم گردند، در صورتی که واجد شرایط ذیل باشند مدت محکومیت خویش را در داخل قطعه سپری می نمایند:

۱- معتاد به مواد مخدر نباشند.

۲- دارای سلوک نیک باشند.

۳- قبلاً به ارتکاب جرم دیگری به مجازات حبس بیش از یک سال محکوم نگردیده باشند.»

^۱ - ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، ماده ۷.

همچنان ماده سوم این مقرر، پیرامون طرز سپری نمودن مدت محکومیت در قطعه چنین صراحت دارد: ماده سوم مقرر مذکور: «محکومین مندرج ماده دوم این مقرر در زمان سپری نمودن مدت محکومیت مانند سایر منسوبین عسکری به انجام خدمات محوله مکلف می‌باشند.»^۱

گفتار دوم: محدودیت‌ها حین سپری نمودن حبس تنفیذی در قطعه:

این محدودیت‌ها به دو کتگوری تقسیم می‌گردند، محدودیت‌های سرباز و محدودیت‌های افسر و بریدمل که محکوم علیه قرار گرفته‌اند. در ذیل هر یک از این محدودیت‌ها را به بررسی می‌گیریم:

الف- محدودیت‌های سرباز محکوم

«هرگاه محکوم سرباز باشد، حین سپری نمودن مدت محکومیت در قطعه تابع محدودیت‌های ذیل می‌گردد:

۱- محرومیت از (۵۰) فیصد معاش. (این فقره به اساس فقره سوم ماده سی و پنج ضمیمه شماره (۱) کود جزا، که به تاریخ ۱۳۹۷/۶/۱۴ توشیخ و به تاریخ ۱۳۹۷/۷/۱۸ در جریده رسمی، نشر گردیده، لغو شده است).

۲- محرومیت از شمولیت در کورس‌ها و پروگرام‌های تعلیمی خارجی.

۳- عدم محاسبه مدت محکومیت در دوره خدمت.^۲

ب- محرومیت‌های افسران و بریدملان

«هرگاه محکوم افسر یا بریدمل باشد حین سپری نمودن مدت محکومیت در قطعه، تابع محدودیت‌های ذیل می‌گردد:

۱- محرومیت از (۵۰) فیصد معاش. (این فقره به اساس فقره سوم ماده سی و پنج ضمیمه شماره (۱) کود جزا، که به تاریخ ۱۳۹۷/۶/۱۴ توشیخ و به تاریخ ۱۳۹۷/۷/۱۸ در جریده رسمی، نشر گردیده، لغو شده است).

^۱ - مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین عسکری (کابل: جریده رسمی، شماره مسلسل ۱۰۸۶، مورخ ۱۳۹۱/۶/۱۱)، مواد ۲ و ۳.

^۲ - مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی، ماده ۴.

۲- محرومیت از اعطای نشان، مدال و سایر امتیازات مادی.

۳- عدم تقرر به وظیفه بالاتر.

۴- محرومیت از شمولیت در کورس ها و پروگرام های تعلیمی و تحصیلی در داخل و خارج کشور.

۵- عدم محاسبه مدت حبس در دوره خدمت.^۱

به اساس ماده ششم این مقرر، هرگاه محکومین مندرج این مقرر در زمان سپری نمودن مدت محکومیت حین اجرای وظایف، معلول یا شهید گردند، خود یا ورثه او شان مطابق احکام قانون مستحق حقوق و امتیازات مربوط می گردند.

گفتار سوم: ارتکاب جرم دیگر حین سپری نمودن محکومیت در قطعه:

سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین عسکری در قطعه، در حقیقت یک امتیاز است که به او قایل شده اند، بناءً وقتی از این امتیاز سوء استفاده صورت گیرد، شخص باید به منظور سپری نمودن مجازات به محبس فرستاده شود. چنانچه ماده هفتم مقرر در زمینه چنین صراحت دارد:

«هرگاه محکومین مندرج این مقرر هنگام سپری نمودن مدت محکومیت در قطعه به اثر ارتکاب جرم دیگری محکوم به مجازات گردند به محبس منتقل گردیده و مدت باقیمانده حبس قبلی و حبس بعدی، در محبس بالای آنها تطبیق می گردد.»^۲

^۱ - همان، ماده ۵.

^۲ - مقرر طرز سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین عسکری، (جریده رسمی: شماره مسلسل ۱۰۸۶، تاریخ انفاذ ۲۶ سنبله ۱۳۹۶.

مبحث چهارم: تخلفات نظامی:

هرگاه منسوب نظامی مرتکب تخلفاتی گردد که در ضمیمه شماره (۱) کود جزا، پیش‌بینی نشده باشد، مطابق مقررۀ تأدیبات متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، از طریق مقامات ذیصلاح تأدیبات می‌گردند.

گفتار اول: تعریف تأدیبات:

تأدیبات عبارت از مؤیداتی است که در صورت تخلف منسوب عسکری از انضباط و دسپلین عسکری بالای متخلف به اساس تصمیم آمرین ذیصلاح، طبق احکام این مقررۀ (مقررۀ تأدیبات متخلفین و انضباط و دسپلین عسکری)، تطبیق می‌گردد.^۱

گفتار دوم: صلاحیت تأدیبات:

«تأدیبات منسوبین عسکری با نظر داشت سلسلۀ مراتب ذیل از طرف افسران مربوط، صورت می‌گیرد:

- ۱ - قوماندان تولی.
- ۲ - قوماندان کندک.
- ۳ - قوماندان لوا.
- ۴ - قوماندان قول اردو، قوماندان سرحدی و نظم عامه وزارت امور داخله، ریاست‌های مرکزی و ولایتی ریاست عمومی امنیت ملی.
- ۵ - معاون لوی درستیز، معینان وزارت امور داخله، معاون تأمیناتی ریاست عمومی امنیت ملی.
- ۶ - لوی درستیز، معین ارشد امنیتی وزارت امور داخله، معاون اول ریاست عمومی امنیت ملی.
- ۷ - سایر آمرین معادل بست یا رتب^۲.

^۱ - مقررۀ تأدیبات متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، (کابل: جریده رسمی، شماره مسلسل ۱۱۱۸، سال ۱۳۹۲)، فقرات دوم و سوم ماده چهارم.

^۲ - مقررۀ تأدیبات متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، (کابل: جریده رسمی، ۱۱۱۸، مورخ ۱۳۹۲/۷/۲۸). ماده پنجم.

گفتار سوم: مؤیدات تأدیبی:

ماده ششم مقررہ تأدیب متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، در رابطه به مؤیدات تأدیبی چنین تصریح می‌کند:

«(۱) هر گاه منسوب عسکری از احکام مندرج این مقررہ تخلف نماید، حسب احوال مؤیدات ذیل بر وی اعمال می‌گردد:

۱ - توصیه.

۲ - اخطار شفاهی یا کتبی.

۳ - اجرای پهره یا نوکریوالی خارج از مکلفیت وظیفوی.

۴ - کار شاقه.

۵ - کسر معاش.

(۲) حین اتخاذ تصمیم مبنی بر اعمال مؤیدۀ تأدیبی موارد ذیل قابل رعایت می‌باشد:

۱ - شدت و خفت تخلف و اثرات آن.

۲ - داشتن عذر مؤوجه حین ارتکاب تخلف.

(۳) در صورتی که قوماندان یا آمر مافوق به ملاحظه موارد مندرج فقره (۲) این ماده متیقن شود که تأدیب متخلف در حدود صلاحیت وی نمی‌باشد، موضوع را به قوماندان یا آمر مافوق رسماً محول می‌نماید.^۱

گفتار چهارم: مراحل تأدیب:

ماده هفتم مقررہ تأدیب متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، چگونگی تأدیب، ابلاغ تأدیب به متخلف و اعتراض بر تأدیب را طی فورم‌های سه گانه (که در صفحات بعدی ضمیمه شده است) ذیلاً مشخص می‌سازد:

^۱ - همان، ماده ششم.

«(۱) هرگاه منسوب عسکری یکی از تخلفات انضباطی را مرتکب گردد، مطابق فورم شماره (۱) منضمه این مقررہ تأدیب می گردد.

(۲) تأدیب ضمن فورم شماره (۲) منضمه این مقررہ به متخلف ابلاغ می گردد.

(۳) هرگاه متخلف به تصمیم مبنی بر تأدیب قناعت نداشته باشد، می تواند مطابق فورم شماره (۳)^۱ منضمه این مقررہ اعتراض خود را به آمر مافوق ارایه نماید.^۲»

^۱ - فورم های شماره ۱، ۲ و ۳، ضم این جزوه است.

^۲ - مقررہ تأدیب متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، ماده ۷.

نتیجه گیری فصل سوم:

عناوین: موضوعاتی که در این فصل به بحث و بررسی گرفته شده است عبارت اند از: ساحه تطبیق ضمیمه شماره (۱) کود جزا، و الغای برخی قوانین نظامی با انفاذ آن، موضوعات تکمیلی، سپری نمودن حبس تنفیذی منسوبین نظامی در قطعه، و تخلفات نظامی. نتایجی که به دست یافتیم عبارت اند از:

۱- ساحه تطبیق احکام ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، شامل اشخاص ذیل می باشد:

(منسوبین نظامی، شخصی که منسوب برحال قطعات نظامی بوده و میعاد خدمت وی طبق قانون تکمیل نگردیده باشد، شخصی که منسوب قوت های احتیاط بوده و در زمان برحالی مرتکب عمل جرمی گردیده و به خاطر انجام تحقیقات و محاکمه احضار می گردد، شخصی که با استفاده از اسناد تزویری انفکاک خود را از صفوف قطعات نظامی حاصل نموده باشد، شخصی که از صفوف سکتور نظامی فرار نموده و گرفتار گردیده باشد، اشخاصی که صلاحیت رسیدگی قضایی جرم آنها طبق قوانین نافذ کشور، میثاق ها، پیمان ها و موافقتنامه های بین المللی به محکمه نظامی تفویض شده باشد، شخصی که حین محاربه منسوبین نظامی را همراهی می نمایند، منسوبین ملکی سکتور نظامی که در محلات نظامی مرتکب جرایم نظامی مندرج این ضمیمه گردند، و پولیس محلی و ساختار های مشابه به آن. (محتوای ماده ۵ ضمیمه شماره (۱) کود جزا)

اگر شخصی دیگری غیر از اشخاص مندرج ماده پنجم ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرایم نظامی، مرتکب یکی از اعمال مندرج این ضمیمه شود، عمل او وصف جرم نظامی را نخواهد داشت. اما ممکن است وصف جرمی دیگری داشته باشد.

۲- محکومیت مرتکب جرم نظامی به حبس بیشتر از دو نیم سال، موجب انفصال وی از وظیفه نیز می شود. و اگر به جزای الی یک سال حبس تنفیذی محکوم گردد، مدت حبس محکوم بها را در قطعه نظامی سپری می نماید. البته شرایط آن قابل رعایت می باشد.

۳- وارد کردن ضرر مادی به دولت یا شخص، در اثر ارتکاب جرم نظامی، جبران خساره در قبال دارد.

۴- هرگاه منسوب نظامی مرتکب تخلفاتی گردد که در ضمیمه شماره (۱) کود جزا، پیش‌بینی نشده باشد، مطابق مقررہ تأدیبات متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، از طریق مقامات ذیصلاح تأدیبات می‌گردند. اشخاص ذیصلاح تأدیبات و مؤیدات تأدیباتی نیز در این مقررہ تنظیم شده است.

ضمایم: (فورم های سه گانه تأدیب)

فورم شماره (۱)

جدول تأدیب منسوبین عسکری

کسر معاش		انواع تأدیب					مقام ذیصلاح تأدیب		
		کارشافه سرباز	نوکر یوالی افسر	بهره داری سرباز	اخطار	توصیه			
افسر	سرباز						ریاست عمومی امنیت ملی	وزارت امور داخله	وزارت دفاع ملی
-۲۰۰ افغانی	-۱۰۰ افغانی	۱- روز	۱- روز	۱- ساعت	اخطار	توصیه	قوماندان تولی	قوماندان تولی	قوماندان تولی
-۴۰۰ افغانی	-۲۰۰ افغانی	۲- روز	۲- روز	۲- ساعت	اخطار	توصیه	قوماندان کندک	قوماندان کندک	قوماندان کندک
-۶۰۰ افغانی	-۳۰۰ افغانی	۳- روز	۳- روز	۴- ساعت	اخطار	توصیه	قوماندان لواء	قوماندان لواء	قوماندان لواء
-۸۰۰ افغانی	-۴۰۰ افغانی	۴- روز	۴- روز	۵- ساعت	اخطار	توصیه	ریاست های مرکزی و ولایتی	قوماندان سرحدی و نظم عامه	قوماندان فول اردو
-۱۰۰۰ افغانی	-۵۰۰ افغانی	۵- روز	۵- روز	۶- ساعت	اخطار	توصیه	معاون تأمیناتی ریاست عمومی امنیت ملی	معینان	معاون لوی درستیز
-۱۲۰۰ افغانی	-۶۰۰ افغانی	۶- روز	۶- روز	۱۰- ساعت	اخطار	توصیه	معاون اول ریاست عمومی امنیت ملی	معین ارشد امنیتی	لوی درستیز

رسمي جریده

۱۳۹۲/۷/۲۸   مسلسل نمبر (۱۱۱۸)

فورم شماره (۲) ابلاغیه تخلف، تأديب و حقوق متخلف

شهرت متخلف						
اسم	ولد	رتبه	شماره شخصی	قطعه	نوع تخلف	نوع تأديب
<p>محترم که شهرت شما در فوق ذکر است بر اثر ارتکاب تخلفیکه به شما نسبت داده شده است حسب فوق مستوجب</p> <p>تأديب شناخته شده اید و به ارتباط آن دارای حقوق ذیل می باشید:</p> <p>۱- به مدارک و شهودی که علیه شما موجود است آگاهی یابید.</p> <p>۲- میتوانید مدارک رد اتهام را به نفع خویش ارائه نمایید.</p> <p>۳- حق دارید اعتراض خود را در برابر تصمیم اتخاذ شده به مقام مافوق تقدیم دارید.</p> <p>۴- میتوانید اسناد و مدارک نفی اتهام را که داشته باشید ارائه نمایید.</p>						
اسم آمر ذیصلاح:			امضاء:			تاریخ:
<p>در صورت قناعت به تأديب</p> <p>حقوق خود را دانسته و ذیلاً اظهار میدارم که:</p> <p>۱- از تخلف منسوب به خود باخبر شدم.</p> <p>۲- از تأديب تجویز شده برای خود آگاهی یافتم.</p> <p>۳- مدارکی را که علیه من ارائه گردیده است تأیید می نمایم.</p> <p>۴- به رد مدارک ارائه شده دلیلی ندارم.</p>			<p>در صورت عدم قناعت</p> <p>دلایل-:</p> <p>۱- از تخلف منسوب به خود باخبر شدم.</p> <p>۲- از تأديب تجویز شده برای خود آگاهی یافتم.</p> <p>۳- مدارکی را که علیه من ارائه گردیده صحت ندارد.</p> <p>۴- من دلایل رد اتهام را ارائه میدارم.</p>			
به جزای تأديبی فوق قناعت دارم			به جزای تأديبی فوق قناعت ندارم			
امضاء			امضاء			

۱۳۹۲/۷/۲۸ **رسمي جریده** مسلسل نمبر (۱۱۱۸)

فورم شماره (۳)
اعتراض به تأديب

مرجع رسیدگی اعتراض به مقام محترم:							
شهرت متخلف							
مقامی که تأديب را تجویز نموده	نوع تأديب	نوع تخلف	قطعه	رتبه	وظیفه	ولد	اسم
دلایل عدم قناعت به تأديب صادره:							
تصمیم امر مافوق:							
اسم امر مافوق:		وظیفه:	قطعه:	امضاء:			

مآخذ

الف - قوانین و مقررات:

۱. قانون اساسی افغانستان، مصوب سال ۱۳۸۲.
۲. کود جزای افغانستان مصوب سال ۱۳۹۶.
۳. ضمیمه شماره (۱) کود جزا در مورد جرائم نظامی، مصوب میزان ۱۳۹۷.
۴. قانون امور ذاتی افسران، برید ملان و ساتنمنان، مصوب سال ۱۳۹۶.
۵. قانون امور ذاتی خورد ضابطان مکتبی و ساتنمنان قوای مسلح جمهوری دموکراتیک افغانستان، مصوب سال ۱۳۶۶.
۶. قانون تشکیل و صلاحیت محاکم عسکری، مصوب سال ۱۳۸۹.
۷. قانون سلاح ناریه، مهمات و مواد منفلقه، مصوب سال ۱۳۸۴.
۸. ضمیمه شماره (۱) قانون سلاح ناریه، مهمات و مواد منفلقه، ۱۳۹۷.
۹. قانون مامورین منتشره جریده رسمی ۷۹۰ مؤرخ رجب سال ۱۴۲۰ هـ.ق.
۱۰. مقرر خدمت عکسری خورد ضابطان قطعه قوای مسلح جمهوری دموکراتیک افغانستان، مصوب سال ۱۳۶۳
۱۱. مقرر تادیب متخلفین انضباط و دسپلین عسکری، (کابل: جریده رسمی، شماره مسلسل ۱۱۱۸، سال ۱۳۹۲)،

ب - کتب:

۱. توحید خانه، محمد صدر، (۱۳۹۰)، حقوق جزای عمومی افغانستان، (کابل: ماکس پلانک).
۲. دانش، حفیظ الله، حقوق جزای عمومی، ج ۲، چاپ دوم، کابل: انتشارات مستقبل، سال ۱۳۸۸.
۳. سالاری، مهدی. (۱۳۸۷)، حقوق کیفری اختصاصی - جرائم علیه امنیت کشور - (تهران: میزان).
۴. ستانکزی، نصرالله و دیگران. (۱۳۸۷)، قاموس اصطلاحات حقوقی، (کابل: پروژه امور عدلی و قضایی).

۵. علامه، غلام حیدر (۱۳۹۳)، حقوق جزای عمومی افغانستان، (کابل: عازم، چ ۲).
۶. علی اکبر، دهخدا، فرهنگ دهخدا.
۷. نذیر، داد محمد. (۱۳۹۳)، حقوق جزای عمومی (کابل: حامد رسالت).
۸. ولیدی، محمد صالح. (۱۳۸۲)، بایسته های حقوق جزای عمومی، (تهران: خورشید).